

OJW aanbodsdoelen per inhoudslijn					kerndoel(en)		
inhoudslijn	cluster	fase	code	label = aanbodsdoel	k1	k2	k3
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 1	OJW.1.001	herkennen van en omgaan met eigen gevoelens	34		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 1	OJW.1.002	openstaan voor gevoelens en emoties van anderen (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 1	OJW.1.003	ervaren van overeenkomsten en verschillen in opvattingen en gewoonten van mensen	34	37	
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 1	OJW.1.004	ervaringen opdoen met eenvoudige filosofische gesprekken	37	38	
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.001	omgaan met eigen emoties (positieve en negatieve) in verschillende situaties	34		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.002	bewust omgaan met eigen gevoelens en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk uiten	34		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.003	ervaren dat situaties gevoelens oproepen die niet door iedereen hetzelfde beleefd worden (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.004	uiten en bespreken van een eigen mening en realiseren dat niet iedereen dezelfde mening heeft (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.005	realiseren dat gevoelens van invloed zijn op gedragsuitingen	34		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.006	bespreken dat conflicten veroorzaakt kunnen worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens en hoe hiermee om te gaan (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.007	inleven in en rekening houden met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 2	OJW.2.008	samen onderzoeken van filosofische vragen zonder vaststaande antwoorden te veronderstellen of aan het eind te verwachten	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.001	bewust omgaan met eigen gevoelens en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk uiten	34		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.002	omgaan met eigen emoties (positieve en negatieve) in verschillende situaties	34		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.003	beseffen van de invloed van eigen gevoelens in de omgang met anderen	37		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.004	inspelen op de gedachtegang van anderen vanuit de eigen positie (b)	37		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.005	verklaren dat het gedrag van iemand het gevolg kan zijn van emoties, gevoelens, opvattingen en wensen	37		
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.006	inleven in en omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.007	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.008	ontdekken dat veel persoonlijke eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden (identiteit)	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.009	samenhang zien tussen integratie en behoud van je eigen identiteit (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	FASE 3	OJW.3.010	filosoferen over een idee zonder dit meteen om praktische redenen af te wijzen (gebruiken van gedachten experimenten)	34	37	38
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 1	OJW.1.014	(her)kennen van kenmerken en uitingen van vriendschap	34		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 1	OJW.1.015	bespreken van verschillende relatievormen	38		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 1	OJW.1.016	bespreken wat verliefdheid betekent en op welke manieren mensen hieraan uiting geven	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 1	OJW.1.017	bespreken dat het aanraken van (bepaalde delen van) het lichaam positieve en negatieve gevoelens kan oproepen en hoe hiermee om te gaan	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 2	OJW.2.024	beseffen dat vriendschappen kunnen verschillen maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	34	37	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 2	OJW.2.025	bespreken dat verliefdheid kan verschillen in aspecten als uitingsvorm, leeftijd en geslacht maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 2	OJW.2.026	beseffen dat mensen elkaar kussen, strelen, elkaar aanraken of een andere vorm van seksueel gedrag vertonen, omdat ze van iemand houden of omdat ze dat prettig vinden	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 2	OJW.2.027	bespreken dat mensen kunnen kiezen voor verschillende relatievormen en dat daar verschillend over wordt gedacht	38		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 2	OJW.2.028	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 2	OJW.2.029	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	34	37	38
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.023	bespreken van verschillen tussen vriendschap en verliefdheid	34		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.024	samen bespreken van emoties bij verliefdheid en de relatie met seksualiteit	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.025	bespreken dat er verschillende uitingsvormen van en opvattingen over seks zijn	38		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.026	realiseren dat er verschillende gewoonten en opvattingen bestaan over bloot	38		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.027	bespreken van de invloed van sociale druk van anderen en de media op seksueel gedrag	37	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.028	bespreken dat mensen kunnen kiezen voor verschillende relatievormen en welke consequenties dat heeft	38		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.029	beseffen dat (bewust) kinderen krijgen beïnvloed kan worden door persoonlijke keuze, religie, cultuur en inkomen	34	38	
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.030	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	38		
Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	FASE 3	OJW.3.031	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	37	38	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.005	zichzelf handhaven binnen de eigen groep en opkomen voor jezelf	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.006	rekening houden met de ander	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.007	ervaren van overeenkomsten en verschillen in gedrag van mensen	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.008	ervaren dat door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.009	ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben (onder andere samen spelen en samenwerken) (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.010	bespreken van verschillende vormen van samenleven, dat dit kan veranderen in de tijd en wat dit voor mensen betekent (b)	37	38	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.011	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	37		

Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.012	samen spelen, samen werken en omgaan met elkaar (met diversiteit in bijv. sociaal-culturele achtergronden) (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 1	OJW.1.013	ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld (b)	38		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.009	vinden en houden van een eigen plek binnen de (eigen) groep (zelfstandigheid)	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.010	verkennen van de eigen kenmerken, mogelijkheden, beperkingen en voorkeuren en ontwikkelen van een zelfbewuste houding (zelfvertrouwen)	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.011	leren om op een zelfbewuste manier verzoeken te doen - te weigeren, complimenten te geven - aan te nemen, kritiek te geven - te ontvangen (weerbare houding)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.012	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.013	onderkennen van vooroordelen en uitingen van discriminatie bij zichzelf en anderen (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.014	zelfstandig uitvoeren van taken/zelfstandig werken	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.015	bewust zijn dat persoonlijke eigenschappen niet vastliggen, maar zich ontwikkelen onder invloed van leeftijd, oefening en sociale omgeving	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.016	verwoorden hoe eenvoudige conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan zijn en welke oplossingen mogelijk zijn (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.017	ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld (b)	38		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.018	ontdekken dat de manier waarop je je gedraagt in een bepaalde rol sterk wordt beïnvloed door het verwachtingspatroon dat bij die rol hoort	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.019	samenwerken in een groep: taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.020	bespreken van ervaringen met verschillende samenlevingsvormen zoals woon-, leef- en werkgemeenschappen en wat dit voor mensen betekent (wederzijdse afhankelijkheid en beïnvloeding) (b)	38		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.021	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	37		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.022	onderzoeken van de wijze van (samen)leven van mensen in Nederland (multiculturele samenleving) (b)	38		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 2	OJW.2.023	inzien hoe sekserollen ontstaan en worden aangeleerd (b)	38		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.011	ontwikkelen van een eigen plek binnen de groep (zelfstandigheid)	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.012	onderzoeken van de eigen kenmerken, mogelijkheden, beperkingen en voorkeuren en ontwikkelen van een zelfbewuste houding (zelfvertrouwen)	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.013	ontwikkelen van een weerbare houding en ontdekken van het belang hiervan (op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen)	37		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.014	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag en werken aan adequate oplossingen	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.015	onderkennen van vooroordelen en discriminatie bij zichzelf en anderen en bespreken hoe hiermee om te gaan (b)	34	37	38
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.016	zelfstandig uitvoeren van taken/zelfstandig werken (werkhouding)	34		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.017	zich medeverantwoordelijk voelen voor het recht op eigen ontplooiing en dat van anderen (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.018	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden (b)	34	37	
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.019	verkennen van kenmerken en overeenkomsten van en verschillen tussen samenlevingsvormen zoals woon-, leef- en werkgemeenschappen (b)	38		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.020	uitvoeren van taken in een groep: plannen maken en de uitvoering organiseren (b)	35		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.021	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	37		
Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	FASE 3	OJW.3.022	inzien hoe sekserollen ontstaan en worden aangeleerd (b)	38		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 1	OJW.1.018	zorgdragen voor je eigen leefomgeving (thuis, klas, school)	34	35	
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 1	OJW.1.019	ontdekken dat een veilige leefomgeving vraagt om hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam handelen	35		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 1	OJW.1.020	beseffen dat de leefomgeving wordt beïnvloed door techniek (wetenschap en technologie)			
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 1	OJW.1.021	verkennen van de invloed van digitalisering op de eigen leefwereld (impact, veiligheid, gevaren)			
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 1	OJW.1.022	bespreken van het recht op 'vrijheid van meningsuiting' (b)	36		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.030	beseffen wat de betekenis is van 'veilig zijn' in Nederland	36		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.031	bewust worden dat mensen om verschillende redenen vluchten uit hun eigen land (oorlog, identiteit, natuurrampen)	34	36	
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.032	bewust worden van de digitalisering van de samenleving en de impact die dit heeft op de eigen leefomgeving			
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.033	bespreken van de impact, veiligheid en gevaren van techniek en hoe hiermee om te gaan (bijv. gereedschappen)			
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.034	verkennen van de betekenis van privacy (in Nederland)	34	35	
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.035	kennismaken van de begrippen vooroordeel, discriminatie, tolerantie, emancipatie en de vrijheid van meningsuiting en hun onderlinge relatie en onderzoeken wat de effecten zijn (b)	37	38	
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 2	OJW.2.036	bewust worden dat elk mens dus ook elke kind rechten heeft (b)	36	37	
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.032	bewust worden van de (eigen) bijdrage aan een veilige leefomgeving	34		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.033	herkennen van en passend omgaan met gevaarlijke situaties	34		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.034	verkennen waarom mensen vluchten uit hun eigen land (grenzen en identiteit, oorlog en vrede)	34		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.035	bespreken van de invloed van verschillende toepassingsgebieden van techniek en technische systemen op de veiligheid van de leefomgeving			
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.036	onderzoeken wat privacy is en hoe hiermee om te gaan in een veranderende samenleving	34		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.037	beseffen van het belang van vrije meningsuiting (b)	34		
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.038	bespreken van verschillende uitingsvormen van discriminatie en waardoor discriminatie kan ontstaan (b)	34	37	38
De samenleving	(Veilige) leefomgeving	FASE 3	OJW.3.039	verdiepen kennis van rechten/mensen-rechten en het belang hiervan (b)	36	37	
De samenleving	Consument zijn	FASE 1	OJW.1.032	ontwikkelen van redzaam gedrag als consument	35		

De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	FASE 3	OJW.3.069	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	38	47
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 1	OJW.1.030	veilig gedragen op straat en als (lopende en fietsende) deelnemer aan het verkeer	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 1	OJW.1.031	bespreken van (eigen) verkeersgedrag	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 2	OJW.2.051	verwoorden van (eigen) verkeersgedrag en handelingsalternatieven bedenken	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 2	OJW.2.052	veilig gedragen op straat en als (zelfstandig) deelnemer aan het verkeer	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 2	OJW.2.053	oriënteren op en bespreken van de verkeersinrichtingselementen in de eigen omgeving zoals verkeerborden	35	37
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 3	OJW.3.055	onderscheiden van gedragskeuzen in het verkeer en daar standpunten over innemen	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 3	OJW.3.056	verantwoord handelen in het verkeer onder verschillende omstandigheden en weersgesteldheden (zowel individueel als in groepsverband)	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 3	OJW.3.057	kennismaken van belangrijke wet- en regelgeving omtrent het verkeer en hiernaar handelen	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 3	OJW.3.058	beseffen dat verkeer afhankelijk is van menselijk handelen en als zodanig veranderbaar is	35	
De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	FASE 3	OJW.3.059	verlenen van eenvoudige verkeershulp aan jongeren en ouderen	35	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 1	OJW.1.023	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen mensen op school, in de woonplaats, in het land (b)	35	36 37
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 1	OJW.1.024	verkennen van en beseffen van het belang van leefregels en afspraken thuis, op straat, op school en in de maatschappij (b)	35	36 37
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 1	OJW.1.025	kennismaken met verschillende voorzieningen in de samenleving zoals onderwijs, politie, brandweer (b)	35	37
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.037	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen en het verschil met 'de baas spelen' (b)	35	36 37
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.038	kennismaken met rol, belang en principes van (nationale) wetgeving (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.039	verkennen van doelen en mogelijke vormen van verkiezingen (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.040	kennismaken met taken en werkwijze van een gemeentebestuur als vorm van openbaar bestuur (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.041	kennismaken met taken en werkwijze van de regering en het parlement (politiek) (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.042	verkennen van de monarchie van Nederland en andere staatsvormen (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.043	verkennen van organisatie, functie en taken van onderwijs en gezondheidszorg (sociale voorzieningen) (b)	35	36 37
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.044	verkennen van functie en taken van politie en justitie in de samenleving (b)	35	36 37
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 2	OJW.2.045	kennismaken met internationale samenwerkingsverbanden zoals Unicef en ontwikkelingsorganisaties (b)	36	47
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.040	verkennen van (taken van) internationale instellingen zoals de Verenigde Naties (b)	36	47
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.041	inzicht krijgen in (het functioneren van) de parlementaire democratie in Nederland (staatsinrichting) (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.042	onderzoeken van indeling en werkwijze van openbaar bestuur op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.043	verkennen van rol en belang van (internationale) wetgeving en de wijze waarop deze tot stand komt (b)	36	
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.044	zicht krijgen op het ontstaan van de huidige machtsblokken in de wereld (oorlog en vrede) (b)	36	47
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.045	kennis en inzicht verwerven in het ontstaan van (internationale) conflicten en de wijze waarop naar oplossingen wordt gestreefd (b)	37	47
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.046	verkennen van de samenwerking tussen landen op politiek en economisch gebied en onderzoeken hoe dit zichtbaar is in de samenleving (globalisering, wereldeconomie) (b)	36	47
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.047	verdiepen in aspecten van de verzorgingsstaat Nederland zoals stimuleren van 'een leven lang leren' (b)	36	47
De samenleving	Organisatie van de samenleving	FASE 3	OJW.3.048	verkennen van en inzicht krijgen in de opbouw van het Nederlandse onderwijsstelsel (b)	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 1	OJW.1.026	verkennen en vergelijken hoe mensen wonen en leven in straat of buurt	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 1	OJW.1.027	verkennen en bespreken van verhuizen	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 1	OJW.1.028	kennismaken van beroepen en bezigheden van volwassenen uit de naaste omgeving en hun werklocatie (werken)	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 1	OJW.1.029	verkennen hoe mensen recreëren (bijv. sport, uitstapje, uitgaan, vakantie)	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 2	OJW.2.046	verkennen waar, wie en hoe mensen wonen in Nederland en wereldwijd (bevolkings spreiding)	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 2	OJW.2.047	kennismaken met diverse beroepen en beroepsgroepen waarin mensen werken	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 2	OJW.2.048	verkennen waarvandaan, waarnaartoe en waarom mensen verhuizen (verstedelijking, bevolkingsontwikkeling)	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 2	OJW.2.049	onderzoeken op welke wijze mensen recreëren (ook uitgaan en winkelen)	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 2	OJW.2.050	inzicht krijgen in wijzen waarop mensen in hun levensonderhoud voorzien (<u>werken</u> , verdienen, uitgeven)	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 3	OJW.3.049	bekijken en onderzoeken van de opbouw en inrichting van een dorp/stad naar bebouwing, infrastructuur en bestemming (verstedelijking)	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 3	OJW.3.050	verkennen van verschillen tussen wonen in een grote stad(-swijk) of in een klein dorp en de daar beschikbare voorzieningen	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 3	OJW.3.051	onderzoeken van de relatie tussen welvaart en de gebouwen, voorzieningen en scholen op verschillende plekken in de wereld	47	49
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 3	OJW.3.052	vergelijken van de levenswijze, welvaart en welzijn in Nederland met een tweede en een derdewereldland (arm en rijk)	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 3	OJW.3.053	onderzoeken van verschillende vormen van recreatie zoals het bezoeken van pretparken, winkelen, wandelen, zwemmen en de bijbehorende locatie(s)	47	
De samenleving	Wonen, werken, recreëren	FASE 3	OJW.3.054	onderzoeken van immigratie en emigratie in verschillende landen en gevolgen hiervan (<u>bevolkingsontwikkeling</u>)	47	49
De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	FASE 1	OJW.1.037	bekijken en onderzoeken van verschillende soorten grond	49	
De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	FASE 1	OJW.1.038	bekijken en bespreken van elementen van de aarde (bijv. bergen, zeeën, vulkanen, woestijnen en grotten)	49	
De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	FASE 1	OJW.1.039	verkennen van de samenstelling van de aarde (bijv. <u>natuurrampen</u> zoals overstroming, windhoos, aardbeving)	49	
De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	FASE 2	OJW.2.062	onderzoeken wat de samenstelling is van de grond waarop je woont (bodemprofiel) en vergelijken met de bodem elders in	49	

De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	FASE 3	OJW.2.081	verkennen van aspecten van het begrip 'milieu' zoals milieuvervuiling	39		
De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	FASE 3	OJW.2.082	verantwoordelijkheid dragen voor de eigen leefomgeving en een actieve bijdrage leveren aan de zorg voor het milieu	39		
De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	FASE 3	OJW.2.083	realiseren dat bepaalde natuurlijke energiebronnen eindig zijn (olie en gas) en andere oneindig zijn (zon, wind en water)	47		
De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	FASE 3	OJW.2.084	werken aan een duurzame samenleving	39	47	
De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	FASE 3	OJW.2.085	verkennen van de relatie tussen natuur en milieu (bijv. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer)	39	47	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 1	OJW.1.040	ervaren en onderzoeken van weersverschijnselen en de relatie met de seizoenen (het regent, het waait, de zon schijnt)	43	46	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 1	OJW.1.041	beseffen van de invloed van <u>weer</u> en seizoenen op de mens	43	46	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 2	OJW.2.065	ervaren en onderzoeken wat het weerbeeld per seizoen is (in regen, hagel en sneeuw, wind, temperatuur en mate van bewolking)	43	46	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 2	OJW.2.066	beseffen van weersverschillen in de ruimte (plekken in Nederland) en in de tijd	43	46	49
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 2	OJW.2.067	realiseren dat weer en seizoenen invloed hebben op mensen, dieren en planten	43	46	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 2	OJW.2.068	samenhang zien tussen weer en klimaat	43		
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 2	OJW.2.069	waarnemingen doen aan het <u>weer</u> met passende weersinstrumenten	43		
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 3	OJW.3.076	onderzoek doen aan weersverschijnselen (windrichting, windkracht, luchtdruk, temperatuur, type en hoeveelheid neerslag en mate en soort van bewolking)	43		
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 3	OJW.3.077	beschrijven van een weerbeeld per seizoen en weersverschillen in de ruimte (plekken in de wereld) en in de tijd (historisch)	43	46	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 3	OJW.3.078	verkennen van oorzaken en gevolgen van klimaatverandering	47	48	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 3	OJW.3.079	onderzoeken wat verschillen zijn in flora en fauna in verschillende klimaatzones	49		
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 3	OJW.3.080	onderzoeken van de invloed van weer en klimaat op mens, dier, plant en landschap	43	46	
De ruimte om je heen	Weer en klimaat	FASE 3	OJW.3.081	beschrijven van verschillende <u>klimaten</u> in Europa en koppelen van klimaten aan landschappen/landschapszones in Europa	49		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 1	OJW.1.067	herkennen en benoemen van onderdelen van het eigen lichaam (mens)	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 1	OJW.1.068	verkennen van de globale werking van lichaamsdelen	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 1	OJW.1.069	onderzoeken van de vorm en functie van de zintuigen van de mens	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 1	OJW.1.070	ontdekken en benoemen van eigen duidelijke uiterlijke kenmerken en de overeenkomsten of verschillen met andere mensen (kinderen)	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 1	OJW.1.071	vergelijken van onderdelen van de <u>mens</u> met onderdelen van dieren	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 2	OJW.2.110	onderzoeken van de uitwendige vorm en bouw van de ledematen van de mens en hun functie (vorm en functie)	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 2	OJW.2.111	onderscheiden en verkennen bij jezelf van 'de van buitenaf waarneembare' inwendige lichaamsdelen en organen (hart, bloedsomloop, longen, spieren, skelet, ademhaling en spijsverteringsstelsel) en verkennen wat hun functie is	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 2	OJW.2.112	ontdekken van overeenkomsten en verschillen in uiterlijk, bouw en (voort)beweging tussen <u>mensen</u> onderling en tussen mens en zoogdieren	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 3	OJW.3.129	onderzoeken van vorm en functie van uitwendige en inwendige lichaamsdelen (organen) van de mens en systemen van het menselijk lichaam (ademhaling, bloedsomloop, voortbeweging en stofwisseling)	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 3	OJW.3.130	bewust ervaren van het belang en de functie van zelfs kleinste onderdelen van een mens	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 3	OJW.3.131	onderzoeken van de bouw en functie van het skelet	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 3	OJW.3.132	verkennen van uiterlijke overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van mensen, mensen in hun omgeving en elders in de wereld alsook tussen mensen en (zoog)dieren	40	41	
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 3	OJW.3.133	vergelijken van organen van de mens met die van dieren en (zaad)planten	41		
Planten, dieren en de mens	De mens	FASE 3	OJW.3.134	verkennen van overeenkomsten en verschillen in functioneren van het ademhalingsstelsel, voortbewegingsapparaat en zintuigen van <u>mensen</u> en bepaalde groepen dieren	41		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 1	OJW.1.078	verzorgen van het eigen lichaam	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 1	OJW.1.079	verkennen van gewoontes op het gebied van voeding en hygiëne	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 1	OJW.1.080	kennismaken en ervaringen delen met onderdelen van de gezondheidszorg	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 1	OJW.1.081	zorg dragen voor en respectvol omgaan met de eigen gezondheid (lichamelijke en psychische)	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.124	zorgen voor persoonlijke hygiëne	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.125	beseffen dat wat je eet invloed heeft op je gezondheid	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.126	realiseren dat een combinatie van gezonde voeding en hygiëne de gezondheid bevordert en ziektes kan voorkomen	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.127	aandacht hebben voor lichaamshouding en beweging zoals een verantwoorde (zit-)houding en rust/ontspanning op zijn tijd	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.128	beseffen van de (mede) verantwoordelijkheid voor eigen en andermans gezondheid	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.129	bespreken van ervaringen met gezondheidszorg	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.130	omgaan met een handicap of ziekte (chronisch) bij jezelf of anderen	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.131	omgaan met eenvoudige 'gezondheidsproblemen' zoals verkoudheid, griep maar ook snijwondje, kneuzing, etc.	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 2	OJW.2.132	kennismaken met eenvoudige eerste-hulpvaardigheden	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 3	OJW.3.151	beseffen van het belang van goede hygiëne	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 3	OJW.3.152	herkennen van factoren die het eigen gedrag m.b.t. gezondheid en hygiëne beïnvloeden en (mede)verantwoordelijkheid dragen voor eigen en andermans gezondheid	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 3	OJW.3.153	realiseren dat een combinatie van gezonde voeding, beweging, hygiëne en rust de gezondheid bevordert en de kans op ziektes vermindert	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 3	OJW.3.154	beseffen dat problemen ontstaan van verslavende gewoontes en de invloed hiervan op het functioneren als mens	34		
Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	FASE 3	OJW.3.155	omgaan met 'eenvoudige gezondheidsproblemen' en beseffen van consequenties of herstel mogelijkheden	34		

Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 1	OJW.1.077	bespreken dat <u>mensen</u> en sommige dieren levend baren en dat de geboorte wordt voorafgegaan door een periode van gedragen worden door de moeder	40		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.113	onderzoeken dat planten, dieren en de mens voor groei en ontwikkeling voedsel, water, licht en juiste temperatuur nodig hebben	40		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.114	verkennen van aanpassingen van planten en dieren aan temperatuur, droogte, wind en vijanden waardoor ze in een bepaalde omgeving kunnen overleven	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.115	observeren van het gedrag van een dier in relatie tot de omgeving	40		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.116	beseffen wat het belang is van voeding en een goed voedingspatroon	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.117	onderzoeken en waarnemen van de elementaire fasen in groei en ontwikkeling van dieren en van de mens	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.118	onderzoeken waarvoor je je zintuigen gebruikt en nodig hebt in je omgeving, bewust ervaren van de werking ervan en verkennen waarvoor dieren hun zintuigen gebruiken	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.119	beseffen dat mensen, dieren en planten geboren worden of ontkiemen, groeien en ontwikkelen, zich kunnen voortplanten en zullen doodgaan (levenscyclus)	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.120	verkennen van vormen van voortplanting bij planten (via zaad dat zich ontwikkelt in een vrucht of via knol, bol of uitlopers)	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.121	onderzoeken hoe zaden van planten zich verspreiden (wind, water, vogels) en volgen van de ontwikkeling van zaadje (ontkiemen) naar plant (zaaiproeven) bij verschillende (snelgroeïende) zaden	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.122	verkennen van manieren waarop dieren zich voortplanten en realiseren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 2	OJW.2.123	oriënteren op de <u>voortplanting</u> en de functie(s) van voortplantingsorganen bij <u>mensen</u> en de vergelijking maken met dieren	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.135	ervaren dat voor dieren en voor de mens voedsel en water noodzakelijk zijn voor groei en ontwikkeling (opbouw, handhaving, herstel en energie)	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.136	onderzoeken hoe planten en dieren zich aanpassen aan de seizoenen en leefomgevingen (bijv. groeien of leven in 'sociaal verband')	40		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.137	onderzoeken van het gedrag van dieren (bijv. bodemdieren, huisdier)	40	41	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.138	beseffen dat micro-organismen betrokken zijn bij de bereiding van voedsel (bijv. gisting), bij de voedselvertering (in de darmen), bij voedselbederf en bij het vergaan van (delen van) dode organismen	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.139	onderzoeken van de basisregels van een gezond voedingspatroon en factoren die het eetgedrag en voedselkeuze beïnvloeden	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.140	onderkennen van de eigen verantwoordelijkheid voor (gezonde) voeding	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.141	uitvoeren van eenvoudige experimenten met planten (bijv. factoren die van invloed zijn op de groei) en met dieren (bijv. factoren die van invloed zijn op de voorkeuren van grond dieren zoals regenwormen); waarbij de zorg voor levende organismen niet uit het oog wordt verloren	40	41	44
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.142	uitzoeken van de werking en functies van zintuigen, huid, afweersysteem, spierstelsel, skelet, bloedvatstelsel, ademhalingsstelsel, spijsverteringsstelsel en voortplantingsorganen bij dieren en bij de mens	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.143	onderzoeken welke onderdelen van planten zorgen voor functies als stevigheid, voortplanting, stofwisseling en transport	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.144	onderzoeken van de wijze waarop de zintuigen verschijnselen als licht, kleur, geur of geluid waarnemen	41	42	
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.145	bewust ervaren van de complexe samenwerking van lichaamsdelen bij menselijk handelen en bewegen	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.146	onderzoeken en waarnemen van het verschil tussen voortplanting door zaad en door knol, bol en uitlopers	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.147	kennismaken van de ontwikkelingsfasen bij de voortplanting van dieren	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.148	beseffen dat soortkenmerken worden doorgegeven aan nakomelingen en wat daar het gevolg van is	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.149	kennismaken en onderzoeken van aspecten van de voortplanting van de mens en seksualiteit zoals doorgifte van erfelijke eigenschappen	41		
Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	FASE 3	OJW.3.150	verkennen van lichamelijke veranderingen die optreden bij <u>mensen</u> tijdens de puberteit	41		
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 1	OJW.1.058	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote diversiteit aan planten, dieren en schimmels (paddenstoelen)	40		

Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 1	OJW.1.059	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur (met planten en dieren)	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 1	OJW.1.060	waarnemen en verkennen van de omgeving met al je zintuigen	40	47
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 1	OJW.1.061	ervaren dat bomen (en andere planten) veranderen met de seizoenen	40	46
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 1	OJW.1.062	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 2	OJW.2.101	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en paddenstoelen (schimmels)	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 2	OJW.2.102	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 2	OJW.2.103	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 3	OJW.3.112	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en paddenstoelen (schimmels)	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 3	OJW.3.113	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens	40	
Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	FASE 3	OJW.3.114	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 1	OJW.1.063	waarnemen van de elementaire onderdelen van de plant en van het dier en de functie ervan	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 1	OJW.1.064	verkennen van uiterlijke kenmerken van planten, van dieren zoals vorm, kleur, bouw en beharing:	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 1	OJW.1.065	kennismaken van enkele veel voorkomende planten en dieren in de eigen omgeving met naam, enkele kenmerken en de leefomstandigheden	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 1	OJW.1.066	realiseren dat <u>planten</u> en <u>dieren</u> voedsel zijn voor andere planten en dieren en voor de mens (voedselkringloop)	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 2	OJW.2.104	verkennen en onderzoeken van de elementaire onderdelen van planten en dieren (zoals organen) en de functie ervan	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 2	OJW.2.105	waarnemen en op basis van uiterlijke kenmerken vergelijken van (delen van) verschillende planten (bijv. vorm, kleur, bouw, geur, bloeiwijze) en vergelijken van (delen van) verschillende dieren (bijv. vorm, kleur, bouw, beharing, gedrag)	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 2	OJW.2.106	verkennen van eigenschappen en kenmerken van planten en dieren die passen bij de leefomgeving (levensgemeenschap)	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 2	OJW.2.107	hanteren van eenvoudige zoekkaarten van planten en van dieren	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 2	OJW.2.108	verkennen van de functionele waarde van planten en dieren voor de mens zoals leverancier van zuurstof en voedsel en de rol voor genezing	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 2	OJW.2.109	verkennen van de rol van <u>planten</u> en <u>dieren</u> bij <u>technologische ontwikkelingen</u> en uitvindingen (bijv. klittenband, neus hogesnelheidstrein, oppervlak zwempak)	40	41 44
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.115	ordenen en indelen van planten en dieren in hoofdgroepen en soorten (plantenrijk en dierenrijk)	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.116	verkennen van overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van verschillende plantensoorten en tussen onderdelen van verschillende diersoorten	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.117	kennismaken met de begrippen organisme, orgaan en cellen	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.118	kennismaken met inwendige organen van dieren	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.119	verkennen van overeenkomsten en verschillen van onderdelen bij (zaad-)planten en vergelijken van (inwendige) organen van (zaad-)planten met die van dieren en de mens	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.120	vergelijken van organen van dieren met die van de mens en van (zaad-) planten	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.121	onderzoeken van het verband tussen vorm en functie bij (onderdelen van) planten en bij (onderdelen van) dieren	41	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.122	ordenen en op naam brengen van, planten (en paddenstoelen) en dieren uit de omgeving met behulp van passende determineersleutels (op kaart en computer)	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.123	onderzoeken van het 'sociale verband' waarin dieren leven	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.124	kennismaken met fossielen en het begrip evolutie; vergelijken van fossielen met huidige planten en dieren	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.125	onderzoeken van het 'sociale verband' de wisselwerking tussen planten, dieren, mensen en omgeving	40	47
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.126	onderzoeken waarom mensen dieren houden en gewassen beheren	40	47
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.127	onderzoeken van voedselrelaties en voedselketens (of -kringlopen) met de rol van planten, dieren, schimmels en bacteriën (levenscyclus)	40	
Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	FASE 3	OJW.3.128	reflecteren op betekenissen van <u>dieren</u> en <u>planten</u> in relatie tot voor mensen relevante <u>technologische ontwikkelingen</u> (bijv. op het gebied van voeding, medicijnen, apparatuur)	40	44
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 1	OJW.1.082	herkennen en gebruiken van eenvoudige begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling en hun onderlinge relaties	51	
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 1	OJW.1.083	beseffen van het cyclische karakter van de dagelijkse tijd en het lineaire karakter van historische tijd	51	
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 1	OJW.1.084	beseffen van de tijd van gebeurtenissen, het kost tijd iets te doen of te maken	51	
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 1	OJW.1.085	werken met eenvoudige kalenders	51	
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 2	OJW.2.133	werken met begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling en de onderlinge relaties (ook complexere begrippen zoals verleden, heden, toekomst)	51	
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 2	OJW.2.134	omgaan met verschillende vormen van kalenders	51	
Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	FASE 3	OJW.3.162	gebruiken van begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling bij het beschrijven van gebeurtenissen en situaties en het leggen van relaties hiertussen	51	
Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 1	OJW.1.086	ontwikkelen van een besef van een 'lang geleden' waarbij tijd eindeloos is met steeds nieuwe gebeurtenissen op een eindeloze tijdlijn	51	
Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 1	OJW.1.087	redeneren in chronologie zoals bij je eigen levensloop en de ontwikkeling van (gebruiks-)voorwerpen en situaties	51	
Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 1	OJW.1.088	bewust worden van 'vroeger' en 'nu' door te kijken naar overeenkomsten en verschillen bij voorwerpen, gebruiken en situaties	51	
Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 1	OJW.1.089	relaties leggen tussen gebeurtenissen en personen (bijv. in een eenvoudige stamboom)	51	
Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 1	OJW.1.090	bespreken van bekende onderwerpen uit de geschiedenis	51	
Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 2	OJW.2.135	in kaart brengen van familiegegevens en hun onderlinge relaties in de tijd zoals in een stamboom	51	

Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	FASE 3	OJW.3.177	historische causale verbanden leggen tussen 'Verschijnselen, ontwikkelingen en personen uit de geschiedenis van Nederland en de wereld' (oorzaak en gevolg)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.146	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de jagers-verzamelaars en het ontstaan van landbouw (c: Hunebedden)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.147	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de verspreiding van de Griekse en Romeinse cultuur en confrontatie met de Germaanse cultuur (c: De Romeinse Limes)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.148	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het ontstaan en de verspreiding van het Christendom in Nederland en West-Europa (c: Willibrord)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.149	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de opkomst van de standenmaatschappij met hofstelsel en horigheid (c: Karel de Grote), ridders, kastelen en kruistochten en de opkomst en verspreiding van de Islam	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.150	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de toename van handel en ambachten en het ontstaan van (nieuwe) steden in de middeleeuwen (c: Floris V, De Hanze, Hebban olla vogala)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.151	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de ontdekkingsreizen (Europese expansie)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.152	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in (het begin van) de reformatie (c: Erasmus)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.153	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Opstand (80-jarige oorlog) en de republiek der zeven verenigde Nederlanden (c: Karel V, Beeldenstorm, Willem van Oranje, De Republiek)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.154	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Gouden eeuw (c: De grachtengordel, Hugo de Groot, Rembrandt, Atlas Major Blaeu, Christiaan Huygens, Spinoza, Buitenplaatsen, De Beemster) en een tolerante republiek (c: De Statenbijbel)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.155	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de overzeese expansie en bloeiende economie (c: VOC, Michiel de Ruyter) en het slavernijverleden van Nederland (c: Slavernij, Max Havelaar)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.156	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de tijd van de verlichting (Eise Eisinga)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.157	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Franse revolutie, de Bataafse republiek en het Koninkrijk Holland (Franse overheersing) (c: Patriotten, Napoleon Bonaparte)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.158	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het Koninkrijk der Nederlanden en het ontstaan van het parlementair stelsel in Nederland (c: Koning Willem I, De Grondwet)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.159	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de industriële revolutie in Nederland en het organiseren voor betere leef- en werkomstandigheden (c: Eerste spoorlijn, Verzet tegen kinderarbeid, Aletta Jacobs)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.160	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de moderne kunst in Nederland (c: Vincent van Gogh, De Stijl)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.161	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in uitvindingen en technologische ontwikkelingen (c: De haven van Rotterdam)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.162	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Eerste wereldoorlog (c: De Eerste Wereldoorlog)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.163	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de economische wereldcrisis van 'de jaren dertig' (c: De Crisisjaren)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.164	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Tweede wereldoorlog (c: De Tweede Wereldoorlog, Anne Frank)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.165	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Koude oorlog	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.166	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Verenigde Naties (c: Srebrenica) en de Europese samenwerking (c: Europa, De Euro)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.167	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren vijftig' van de vorige eeuw (c: Willem Drees, Annie M.G. Schmidt)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.168	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Deltawerken (c: De Watersnoodramp)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.169	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de geschiedenis van de Energievoorziening (c: De Gasbel)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.170	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren zestig en zeventig' van de vorige eeuw (c: De televisie)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.171	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de multiculturele samenleving (c: Indonesië, Suriname en Nederlandse Antillen, Veelkleurig Nederland)	51	53
Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	FASE 2,3	OJW.2.172	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen en de relatie met historische gebeurtenissen en ontwikkelingen	51	53
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	FASE 1	OJW.1.094	verkennen en ontdekken van eigenschappen van materialen en stoffen	44	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	FASE 1	OJW.1.095	aangegeven van voorwerpen zijn gemaakt en de relatie tussen de vorm en de functie onderzoeken	44	

Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 2	OJW.2.179	verkennen van energie: energiebronnen (aardgas, aardwarmte, biomassa, hout, olie, water, wind, zon, maar ook mens en paard); relateren aan vormen van energie (warmte, licht, kracht en geluid); reflectie op het gebruik van energiebronnen (beschikbaarheid, voor- en nadelen)	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 2	OJW.2.180	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met een natuurkundig verschijnsel	44	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.178	onderzoeken van het verschijnsel licht: lichtbronnen; materialen die licht doorlaten (lichtbreking), licht terugkaatsen (schaduw/-spiegelen) en licht absorberen (verwarmen); licht kan worden gesplitst in kleuren (prisma); relatie met zien; lichtsterkte in lumen	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.179	onderzoeken van het verschijnsel geluid: geluidsbronnen; eigenschappen van geluid (geluidstrilling, geluidssterkte, toonhoogte, factoren die de klank bepalen en voortplanting door materiaal); relatie met horen (waarnemen van geluid in bijv. verkeer) en gehoorschade	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.180	onderzoeken van temperatuur (warmte): warmtebronnen en koelapparaten; stoffen veranderen door temperatuurverandering (vriezen/-koelen leidt tot stollen-/krimpen/-condenseren, verwarmen/-koken leidt tot smelten/-verdampen/-uitzetten)	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.181	onderzoeken van het verschijnsel kracht: zwaartekracht; wrijvingskracht; kracht van lucht; kracht van water (opwaartse kracht)	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.182	onderzoeken van het verschijnsel magnetisme: aantrekken en afstoten van magneten (relatie met de begrippen noordpool/-zuidpool en werking van een kompas); magnetische eigenschappen van materialen	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.183	onderzoeken van het verschijnsel elektriciteit: materialen die stroom doorlaten (geleiden) of niet (isoleren); stroomkringen; werking van een elektromagneet (spoel, dynamo); opwekken van statische elektriciteit; reflectie op gebruik en gevaar van elektriciteit	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.184	verkennen van het gebruik van natuurkundige verschijnselen in verschillende technologieën	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.185	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met een natuurkundig verschijnsel	44	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	FASE 3	OJW.3.186	onderzoeken van <u>energie</u> : voorbeelden van energiebronnen (aardgas, aardwarmte, olie, biomassa, hout, kernenergie, water, wind, zon, maar ook mens en paard); energiebronnen kunnen verschillende vormen van energie leveren; energievormen kunnen in elkaar overgaan waarbij geen energie verloren gaat (bijv. licht in warmte, elektriciteit in warmte en licht, spierkracht in beweging); reflectie op gebruik van energiebronnen (beschikbaarheid, voor- en nadelen)	42	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 1	OJW.1.097	verkennen en toepassen van eenvoudige constructieprincipes voor een stabiel en stevig product (constructies) zoals stapelen, in elkaar passen, in-verband-leggen o.a. met constructiematerialen	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 1	OJW.1.098	experimenteren met eenvoudige verbindingen (bijv. lijm, knopen, spijkers, schroeven, bouten en moeren)	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 1	OJW.1.099	onderzoeken en ervaren van bewegings- en overbrengings-principes zoals de werking van een touw met opwindas (hijskraan) en een scharnier	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 1	OJW.1.100	werken met een (eenvoudige) werktekening of handleiding		
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.189	onderzoeken van constructies en constructieprincipes die zorgen voor stabiliteit en stevigheid in voorwerpen, gebouwen en kunstwerken zoals brede basis, driehoek-constructies, boog, profiel, buis (bijv. in kast, toren, piramide, brug)	44	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.190	maken van een object met behulp van eenvoudige constructieprincipes zoals profielen en driehoek-constructies (stabiele en stevige constructie)	45	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.191	herkennen en toepassen van verschillende typen verbindingen zoals naaien, nieten, schroeven, solderen, scharnieren, verbinden met klittenband	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.192	onderzoeken hoe kracht en beweging kunnen worden overgebracht zoals kracht via hefboom of katrol, beweging via tandwiel of fietsketting	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.193	verkennen van de werking van eenvoudige (meet-)instrumenten en apparaten (bijv. huis-tuin-keukengereedschap)		
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.194	herkennen van een geautomatiseerd systeem in een apparaat en uitzoeken welke actie of informatie leidt tot welk effect	44	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.195	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	45	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.196	stap voor stap uitvoeren van een werktekening of handleiding		
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 2	OJW.2.197	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met behulp van een technisch principe	44	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.194	ontwerpen en maken van een object met behulp van constructieprincipes zoals profielen en driehoek-constructies (stabiele en stevige constructie)	45	

Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.195	gebruik maken van verbindingen bij het uitvoeren van een ontwerp (vaste verbinding zoals pin/gat, genaaid, gelast; los/vaste verbinding zoals knoop, rits, bout en moer)	45	
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.196	verkennen van de werking van eenvoudige (meet-)instrumenten en apparaten (bijv. microscoop)		
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.197	onderzoeken en functioneel toepassen van bewegings- en overbrengingsprincipes (snaar), sturingsmechanismen en pneumatiek	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.198	onderzoeken van de werking van een geautomatiseerd systeem in een apparaat		
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.199	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	44	45
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.200	aan de hand van een werktekening iets construeren dat aan vooraf geformuleerde bedoelingen beantwoordt		
Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	FASE 3	OJW.3.201	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met behulp van een technisch principe	44	

OJW aanbodsdoelen per fase					kerndoel(en)		
fase	inhoudslijn	cluster	code	label = aanbodsdoel	k1	k2	k3
FASE 1	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.1.001	herkennen van en omgaan met eigen gevoelens	34		
FASE 1	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.1.002	openstaan voor gevoelens en emoties van anderen (b)	34	37	
FASE 1	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.1.003	ervaren van overeenkomsten en verschillen in opvattingen en gewoonten van mensen	34	37	
FASE 1	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.1.004	ervaringen opdoen met eenvoudige filosofische gesprekken	37	38	
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.005	zichzelf handhaven binnen de eigen groep en opkomen voor jezelf	34		
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.006	rekening houden met de ander	34	37	
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.007	ervaren van overeenkomsten en verschillende in gedrag van mensen	34		
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.008	ervaren dat door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen (b)	34	37	
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.009	ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben (onder andere samen spelen en samenwerken) (b)	34	37	
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.010	bespreken van verschillende vormen van samenleven, dat dit kan veranderen in de tijd en wat dit voor mensen betekent (b)	37	38	
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.011	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	37		
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.012	samen spelen, samen werken en omgaan met elkaar (met diversiteit in bijv. sociaal-culturele achtergronden) (b)	34	37	38
FASE 1	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.1.013	ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld (b)	38		
FASE 1	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.1.014	(her)kennen van kenmerken en uitingen van vriendschap	34		
FASE 1	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.1.015	bespreken van verschillende relatievormen	38		
FASE 1	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.1.016	bespreken wat verliefdheid betekent en op welke manieren mensen hieraan uiting geven	34	38	
FASE 1	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.1.017	bespreken dat het aanraken van (bepaalde delen van) het lichaam positieve en negatieve gevoelens kan oproepen en hoe hiermee om te gaan	34	38	
FASE 1	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.1.018	zorgdragen voor je eigen leefomgeving (thuis, klas, school)	34	35	
FASE 1	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.1.019	ontdekken dat een veilige leefomgeving vraagt om hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam handelen	35		
FASE 1	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.1.020	beseffen dat de leefomgeving wordt beïnvloed door techniek (wetenschap en technologie)			
FASE 1	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.1.021	verkennen van de invloed van digitalisering op de eigen leefwereld (impact, veiligheid, gevaren)			
FASE 1	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.1.022	bespreken van het recht op 'vrijheid van meningsuiting' (b)	36		
FASE 1	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.1.023	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen mensen op school, in de woonplaats, in het land (b)	35	36	37
FASE 1	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.1.024	verkennen van en beseffen van het belang van leefregels en afspraken thuis, op straat, op school en in de maatschappij (b)	35	36	37
FASE 1	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.1.025	kennismaken met verschillende voorzieningen in de samenleving zoals onderwijs, politie, brandweer (b)	35	37	
FASE 1	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.1.026	verkennen en vergelijken hoe mensen wonen en leven in straat of buurt	47	49	
FASE 1	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.1.027	verkennen en bespreken van verhuizen	47	49	
FASE 1	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.1.028	kennismaken van beroepen en bezigheden van volwassenen uit de naaste omgeving en hun werklocatie (werken)	47		
FASE 1	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.1.029	verkennen hoe mensen recreëren (bijv. sport, uitstapje, uitgaan, vakantie)	47		
FASE 1	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.1.030	veilig gedragen op straat en als (lopende en fietsende) deelnemer aan het verkeer	35		
FASE 1	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.1.031	bespreken van (eigen) verkeersgedrag	35		
FASE 1	De samenleving	Consument zijn	OJW.1.032	ontwikkelen van redzaam gedrag als consument	35		
FASE 1	De samenleving	Consument zijn	OJW.1.033	verkennen van de rol van geld in onze samenleving (sparen, ruilen, lenen en kopen)	35		
FASE 1	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.1.034	kennismaken met gebruiken, leefgewoonten en feestdagen vanuit verschillende culturele achtergronden in de eigen omgeving (bijv. eetgewoonten, kleding, bouwstijlen) (b)	38	47	
FASE 1	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.1.035	kennismaken met gebruiken en feestdagen bij verschillende levensbeschouwingen (geestelijke stromingen) (b)	38	47	
FASE 1	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.1.036	ontdekken dat mensen verschillende talen spreken	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.1.037	bekijken en onderzoeken van verschillende soorten grond	49		
FASE 1	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.1.038	bekijken en bespreken van elementen van de aarde (bijv. bergen, zeeën, vulkanen, woestijnen en grotten)	49		
FASE 1	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.1.039	verkennen van <u>processen van de aarde</u> (bijv. <u>natuurrampen</u> zoals overstroming, windhoos, aardbeving)	49		
FASE 1	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.1.040	ervaren en onderzoeken van weersverschijnselen en de relatie met de seizoenen (het regent, het waait, de zon schijnt)	43	46	
FASE 1	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.1.041	beseffen van de invloed van <u>weer</u> en seizoenen op de mens	43	46	
FASE 1	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.1.042	ontdekken van de aanwezigheid van maan en sterren in de nacht (heelal)	46		
FASE 1	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.1.043	realiseren dat de aanwezigheid en positie van de zon dag, nacht en de seizoenen veroorzaken	46		
FASE 1	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.1.044	herkennen van verschillen in landschappen en omgevingen die door mensen zijn ingericht (natuurlandschap en cultuurlandschap)	47	49	
FASE 1	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.1.045	verkennen van verschijnselen die voorkomen in de natuurlijke omgeving (vegetatie en dieren)	40	47	49
FASE 1	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.1.046	(samen) nadenken over de inrichting van de naaste omgeving	47	49	

FASE 1	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.1.047	ontdekken dat mensen de wereld hebben ingedeeld (bijv. <u>grenzen</u> , landen, werelddelen)	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.1.048	bewust worden dat de mens invloed heeft op de natuurlijke omgeving	39	47	48
FASE 1	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.1.049	onderzoeken van een positieve bijdrage aan de zorg voor het <u>milieu</u>	39		
FASE 1	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.1.050	kennismaken met voedselproductie in landbouw en veeteelt in de directe omgeving (bijv. kaasmakerij, eierboer, akkerbouw- of veeteeltbedrijf)	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.1.051	kennismaken met verschillende gewassen uit de akkerbouw en tuinbouw	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.1.052	realiseren dat de basis voor voedingsmiddelen niet uit de fabriek komt	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.1.053	verkennen dat (bekende) producten ergens worden gemaakt voordat deze in de winkel liggen (zowel voedingsmiddelen als industriële producten)	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.1.054	herkennen van verschillende vormen van transport zoals elektriciteit, data, water, personen en goederen	47		
FASE 1	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.1.055	verkennen van soorten vervoer en vervoerswegen en de functionaliteit	47	49	
FASE 1	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.1.056	kijken naar en praten over 'markante' herkenningspunten in de eigen buurt	47	50	
FASE 1	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.1.057	ontwikkelen van een eerste kaartbeeld (plattegrond)	50		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.1.058	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote diversiteit aan planten, dieren en schimmels (paddenstoelen)	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.1.059	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur (met planten en dieren)	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.1.060	waarnemen en verkennen van de omgeving met al je zintuigen	40	47	
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.1.061	ervaren dat bomen (en andere planten) veranderen met de seizoenen	40	46	
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.1.062	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.1.063	waarnemen van de elementaire onderdelen van de plant en van het dier en de functie ervan	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.1.064	verkennen van uiterlijke kenmerken van planten, van dieren zoals vorm, kleur, bouw en beharing:	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.1.065	kennismaken van enkele veel voorkomende planten en dieren in de eigen omgeving met naam, enkele kenmerken en de leefomstandigheden	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.1.066	realiseren dat <u>planten</u> en <u>dieren</u> voedsel zijn voor andere planten en dieren en voor de mens (voedselkringloop)	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.1.067	herkennen en benoemen van onderdelen van het eigen lichaam (mens)	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.1.068	verkennen van de globale werking van lichaamsdelen	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.1.069	onderzoeken van de vorm en functie van de zintuigen van de mens	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.1.070	ontdekken en benoemen van eigen duidelijke uiterlijke kenmerken en de overeenkomsten of verschillen met andere mensen (kinderen)	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.1.071	vergelijken van onderdelen van de <u>mens</u> met onderdelen van dieren	41		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.1.072	beseffen dat planten, dieren en de mens in hun leefomgeving water, voedsel en een plek nodig hebben om te leven	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.1.073	realiseren dat mensen voedsel meestal moeten bewerken en bereiden	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.1.074	waarnemen en verkennen van elementaire fasen in groei, ontwikkeling (bloei) en voortplanting van planten, van dieren en van de mens	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.1.075	realiseren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.1.076	ontdekken dat sommige dieren eieren leggen en dat de geboorte wordt voorafgegaan door de ontwikkeling in een ei	40	41	
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.1.077	bespreken dat <u>mensen</u> en sommige dieren levend baren en dat de geboorte wordt voorafgegaan door een periode van gedragen worden door de moeder	40		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.1.078	verzorgen van het eigen lichaam	34		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.1.079	verkennen van gewoontes op het gebied van voeding en hygiëne	34		
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.1.080	kennismaken en ervaringen delen met onderdelen van de gezondheidszorg			
FASE 1	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.1.081	zorg dragen voor en respectvol omgaan met de eigen gezondheid (lichamelijke en psychische)	34		
FASE 1	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.1.082	herkennen en gebruiken van eenvoudige begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling en hun onderlinge relaties	51		
FASE 1	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.1.083	beseffen van het cyclische karakter van de dagelijkse tijd en het lineaire karakter van historische tijd	51		
FASE 1	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.1.084	beseffen van de tijd van gebeurtenissen, het kost tijd iets te doen of te maken	51		
FASE 1	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.1.085	werken met eenvoudige kalenders	51		
FASE 1	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.1.086	ontwikkelen van een besef van een 'lang geleden' waarbij tijd eindeloos is met steeds nieuwe gebeurtenissen op een eindeloze tijdlijn	51		
FASE 1	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.1.087	redeneren in chronologie zoals bij je eigen levensloop en de ontwikkeling van (gebruiks-)voorwerpen en situaties	51		
FASE 1	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.1.088	bewust worden van 'vroeger' en 'nu' door te kijken naar overeenkomsten en verschillen bij voorwerpen, gebruiken en situaties	51		
FASE 1	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.1.089	relaties leggen tussen gebeurtenissen en personen (bijv. in een eenvoudige stamboom)	51		
FASE 1	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.1.090	bespreken van herkenbare onderwerpen uit de geschiedenis	51		

FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.1.091	verkennen en benoemen van dingen en verschijnselen in de natuurkunde met karakteristieke eigenschappen als resultaat van: ik zie, ik hoor, ik voel, ik ruik, ik proef	42		
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.1.092	ontdekken en verwonderen over: licht (licht en donker), geluid (volume, toonhoogte), temperatuur (warmte), kracht (van magneten, van water) en elektriciteit (lamp en zoemer)	42		
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.1.093	beseffen dat natuurkundige verschijnselen veel bieden, maar ook gevaarlijk kunnen zijn	42		
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.1.094	verkennen en ontdekken van eigenschappen van materialen en stoffen	44		
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.1.095	aangeven waarvan voorwerpen zijn gemaakt en de relatie tussen de vorm en de functie onderzoeken	44		
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.1.096	maken van een object naar eigen ontwerp (idee en inzicht) met materialen en voorwerpen (bijv. bouwen met constructiemateriaal)	45		
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.1.097	verkennen en toepassen van eenvoudige constructieprincipes voor een stabiel en stevig product (constructies) zoals stapelen, in elkaar passen, in-verband-leggen o.a. met constructiematerialen	44	45	
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.1.098	experimenteren met eenvoudige verbindingen (bijv. lijm, knopen, spijkers, schroeven, bouten en moeren)	44	45	
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.1.099	onderzoeken en ervaren van bewegings- en overbrengings-principes zoals de werking van een touw met opwindas (hijskraan) en een scharnier	44	45	
FASE 1	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.1.100	werken met een (eenvoudige) werktekening of handleiding			
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.001	omgaan met eigen emoties (positieve en negatieve) in verschillende situaties	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.002	bewust omgaan met eigen gevoelens en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk uiten	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.003	ervaren dat situaties gevoelens oproepen die niet door iedereen hetzelfde beleeft worden (b)	34	37	38
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.004	uiten en bespreken van een eigen mening en realiseren dat niet iedereen dezelfde mening heeft (b)	34	37	38
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.005	realiseren dat gevoelens van invloed zijn op gedragsuitingen	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.006	bespreken dat conflicten veroorzaakt kunnen worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens en hoe hiermee om te gaan (b)	34	37	38
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.007	inleven in en rekening houden met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.2.008	samen onderzoeken van filosofische vragen zonder vaststaande antwoorden te veronderstellen of aan het eind te verwachten	34	37	38
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.009	vinden en houden van een eigen plek binnen de (eigen) groep (zelfstandigheid)	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.010	verkennen van de eigen kenmerken, mogelijkheden, beperkingen en voorkeuren en ontwikkelen van een zelfbewuste houding (zelfvertrouwen)	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.011	leren om op een zelfbewuste manier verzoeken te doen - te weigeren, complimenten te geven - aan te nemen, kritiek te geven - te ontvangen (weerbare houding)	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.012	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.013	onderkennen van vooroordelen en uitingen van discriminatie bij zichzelf en anderen (b)	34	37	38
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.014	zelfstandig uitvoeren van taken/zelfstandig werken	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.015	bewust zijn dat persoonlijke eigenschappen niet vastliggen, maar zich ontwikkelen onder invloed van leeftijd, oefening en sociale omgeving	34		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.016	verwoorden hoe eenvoudige conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan zijn en welke oplossingen mogelijk zijn (b)	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.017	ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld (b)	38		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.018	ontdekken dat de manier waarop je je gedraagt in een bepaalde rol sterk wordt beïnvloed door het verwachtingspatroon dat bij die rol hoort	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.019	samenwerken in een groep: taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren (b)	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.020	bespreken van ervaringen met verschillende samenlevingsvormen zoals woon-, leef- en werkgemeenschappen en wat dit voor mensen betekent (wederzijdse afhankelijkheid en beïnvloeding) (b)	38		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.021	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	37		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.022	onderzoeken van de wijze van (samen)leven van mensen in Nederland (multiculturele samenleving) (b)	38		
FASE 2	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.2.023	inzien hoe sekserollen ontstaan en worden aangeleerd (b)	38		
FASE 2	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.2.024	beseffen dat vriendschappen kunnen verschillen maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	34	37	
FASE 2	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.2.025	bespreken dat verliefdheid kan verschillen in aspecten als uitingsvorm, leeftijd en geslacht maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	34	38	
FASE 2	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.2.026	beseffen dat mensen elkaar kussen, strelen, elkaar aanraken of een andere vorm van seksueel gedrag vertonen, omdat ze van iemand houden of omdat ze dat prettig vinden	34	38	
FASE 2	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.2.027	bespreken dat mensen kunnen kiezen voor verschillende relatievormen en dat daar verschillend over wordt gedacht	38		
FASE 2	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.2.028	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	34	38	
FASE 2	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.2.029	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	34	37	38

FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.030	beseffen wat de betekenis is van 'veilig zijn' in Nederland	36	
FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.031	bewust worden dat mensen om verschillende redenen vluchten uit hun eigen land (oorlog, identiteit, natuurrampen)	34	36
FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.032	bewust worden van de digitalisering van de samenleving en de impact die dit heeft op de eigen leefomgeving		
FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.033	bespreken van de impact, veiligheid en gevaren van techniek en hoe hiermee om te gaan (bijv. gereedschappen)		
FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.034	verkennen van de betekenis van privacy (in Nederland)	34	35
FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.035	kennismaken van de begrippen vooroordeel, discriminatie, tolerantie, emancipatie en de vrijheid van meningsuiting en hun onderlinge relatie en onderzoeken wat de effecten zijn (b)	37	38
FASE 2	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.2.036	bewust worden dat elk mens dus ook elke kind rechten heeft (b)	36	37
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.037	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen en het verschil met 'de baas spelen' (b)	35	36 37
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.038	kennismaken met rol, belang en principes van (nationale) wetgeving (b)	36	
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.039	verkennen van doelen en mogelijke vormen van verkiezingen (b)	36	
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.040	kennismaken met taken en werkwijze van een gemeentebestuur als vorm van openbaar bestuur (b)	36	
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.041	kennismaken met taken en werkwijze van de regering en het parlement (politiek) (b)	36	
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.042	verkennen van de monarchie van Nederland en andere staatsvormen (b)	36	
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.043	verkennen van organisatie, functie en taken van onderwijs en gezondheidszorg (sociale voorzieningen) (b)	35	36 37
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.044	verkennen van functie en taken van politie en justitie in de samenleving (b)	35	36 37
FASE 2	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.2.045	kennismaken met internationale samenwerkingsverbanden zoals Unicef en ontwikkelingsorganisaties (b)	36	47
FASE 2	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.2.046	verkennen waar, wie en hoe mensen wonen in Nederland en wereldwijd (bevolkings spreiding)	47	49
FASE 2	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.2.047	kennismaken met diverse beroepen en beroepsgroepen waarin mensen werken	47	
FASE 2	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.2.048	verkennen waarvandaan, waarnaartoe en waarom mensen verhuizen (verstedelijking, bevolkingsontwikkeling)	47	49
FASE 2	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.2.049	onderzoeken op welke wijze mensen recreëren (ook uitgaan en winkelen)	47	
FASE 2	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.2.050	inzicht krijgen in wijzen waarop mensen in hun levensonderhoud voorzien (<u>werken</u> , verdienen, uitgeven)	47	49
FASE 2	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.2.051	verwoorden van (eigen) verkeersgedrag en handelingsalternatieven bedenken	35	
FASE 2	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.2.052	veilig gedragen op straat en als (zelfstandig) deelnemer aan het verkeer	35	
FASE 2	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.2.053	oriënteren op en bespreken van de verkeersinrichtingselementen in de eigen omgeving zoals verkeerborden	35	37
FASE 2	De samenleving	Consument zijn	OJW.2.054	onderzoeken van de rol van geld in onze samenleving (kopen, verkopen, betalen, sparen)	35	
FASE 2	De samenleving	Consument zijn	OJW.2.055	verkennen van invloeden op de consumptie van mensen en de rol van reclame	35	
FASE 2	De samenleving	Consument zijn	OJW.2.056	uitwisselen van ervaringen in de rol van consument (bijv. met betrekking tot reclame en productkeuze)	35	
FASE 2	De samenleving	Consument zijn	OJW.2.057	beseffen dat werken voor je geld een dienst voor een ander betekent en dat dit onafhankelijk maakt (inkomsten/uitgaven)	35	
FASE 2	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.2.058	ontdekken van verschillen in gebruiken en leefgewoonten vanuit verschillende culturele achtergronden in de eigen omgeving (b)	38	47
FASE 2	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.2.059	onderzoeken van kenmerkende eigenschappen van verschillende geestelijke stromingen in Nederland	38	
FASE 2	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.2.060	ontdekken van de relatie tussen rol en verwachtingspatroon van mensen en de wijzigingen in beide onder invloed van tijd en (sub)cultuur (b)	38	47
FASE 2	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.2.061	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	38	47
FASE 2	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.2.062	onderzoeken wat de samenstelling is van de grond waarop je woont (bodemprofiel) en vergelijken met de bodem elders in Nederland	49	
FASE 2	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.2.063	onderzoeken wat aardbevingen en vulkanen zijn, hoe deze op aarde ontstaan en wat gevolgen (kunnen) zijn (processen van de aarde, natuurrampen)	49	
FASE 2	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.2.064	verkennen van de verdeling land en water in de ruimte om je heen zoals zeeën, meren, rivieren (<u>stroomgebied</u>)	48	49
FASE 2	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.2.065	ervaren en onderzoeken wat het weerbeeld per seizoen is (in regen, hagel en sneeuw, wind, temperatuur en mate van bewolking)	43	46
FASE 2	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.2.066	beseffen van weersverschillen in de ruimte (plekken in Nederland) en in de tijd	43	46 49
FASE 2	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.2.067	realiseren dat weer en seizoenen invloed hebben op mensen, dieren en planten	43	46
FASE 2	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.2.068	samenhang zien tussen weer en klimaat	43	
FASE 2	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.2.069	waarnemingen doen aan het <u>weer</u> met passende weersinstrumenten	43	
FASE 2	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.2.070	ervaren dat we de maan in verschillende vormen zien	46	
FASE 2	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.2.071	beseffen dat de aarde draait en beweegt t.o.v. van de zon (heelal)	46	
FASE 2	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.2.072	onderzoeken hoe dag en nacht ontstaan (stand van de zon gedurende de dag en verloop van de schaduw)	46	
FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.073	onderzoeken hoe de ruimte om je heen er uitziet	40	47
FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.074	verkennen van verschillende elementen van een landschap (reliëf, hoog/laag, begroeiing, dieren) en vergelijken van landschappen in Nederland (natuurlandschap en cultuurlandschap)	47	49
FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.075	ontdekken wat er groeit en bloeit in de ruimte om je heen (vegetatie)	40	47

FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.076	onderzoeken waarom, waar en hoe mensen zich beschermen tegen het water	48		
FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.077	(samen) nadenken over inrichting van de ruimte om je heen	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.078	verkennen van de betekenis en de rol van de verdeling van de wereld in landen	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.2.079	zicht krijgen op (kenmerkende) verschillen tussen ons land en andere landen	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.2.080	beseffen dat ingrijpen van de mens op aarde van invloed is op het natuurlijk evenwicht	47	48	
FASE 2	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.2.081	verkennen van aspecten van het begrip 'milieu' zoals milieuvervuiling	39		
FASE 2	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.2.082	verantwoordelijkheid dragen voor de eigen leefomgeving en een actieve bijdrage leveren aan de zorg voor het milieu	39		
FASE 2	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.2.083	realiseren dat bepaalde natuurlijke energiebronnen eindig zijn (olie en gas) en andere oneindig zijn (zon, wind en water)	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.2.084	werken aan een duurzame samenleving	39	47	
FASE 2	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.2.085	verkennen van de relatie tussen natuur en milieu (bijv. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer)	39	47	
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.086	onderzoeken wat middelen van bestaan zijn in Nederland (landbouw, visserij, industrie)	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.087	onderzoeken van kenmerken van verschillende vormen van landbouw	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.088	verkennen van de voedselproductieketen bij verschillende voedingsmiddelen (ook in relatie tot duurzaamheid)	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.089	verkennen van de productieketen bij verschillende industriële producten (ook in relatie tot duurzaamheid)	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.090	herkennen van verschillen en overeenkomsten tussen industriële en ambachtelijke producten	47		
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.091	verkennen van de infrastructuur van Nederland	47	49	
FASE 2	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.2.092	verkennen van de relatie tussen transportwijze en transportdoel bij mensen, goederen, water, energie, data	47	49	
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.093	ervaring opdoen in het lezen, selecteren, analyseren, interpreteren en visualiseren van informatie op kaarten	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.094	kennis opdoen over kaartelementen zoals legenda, schaal en coördinaten	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.095	oriënteren en verplaatsen in de ruimte met behulp van kaart of navigatieapp	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.096	lokaliseren van landen, gebieden en plaatsen op verschillende kaarten van Nederland, Europa en de wereld (bijv. aan de hand van actualiteit of vakantie)	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.097	maken van een eenvoudige kaart	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.098	kennismaken met verschillende atlassen en geografisch informatiesystemen (bijv. junior-Bosatlas, TomTom)	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.099	ontwikkelen van een kaartbeeld ('mental map') van de eigen regio en van Nederland	50		
FASE 2	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.2.100	verwerven van basis kaartkennis (<u>topografie</u>) als kapstok voor informatie en gebeurtenissen van allerlei aard	50		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.2.101	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en paddenstoelen (schimmels)	40		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.2.102	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens	40		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.2.103	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	40		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.2.104	verkennen en onderzoeken van de elementaire onderdelen van planten en dieren (zoals organen) en de functie ervan	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.2.105	waarnemen en op basis van uiterlijke kenmerken vergelijken van (delen van) verschillende planten (bijv. vorm, kleur, bouw, geur, bloeiwijze) en vergelijken van (delen van) verschillende dieren (bijv. vorm, kleur, bouw, beharing, gedrag)	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.2.106	verkennen van eigenschappen en kenmerken van planten en dieren die passen bij de leefomgeving (levensgemeenschap)	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.2.107	hanteren van eenvoudige zoekkaarten van planten en van dieren	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.2.108	verkennen van de functionele waarde van planten en dieren voor de mens zoals leverancier van zuurstof en voedsel en de rol voor genezing	40		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.2.109	verkennen van de rol van <u>planten</u> en <u>dieren</u> bij <u>technologische ontwikkelingen</u> en uitvindingen (bijv. klittenband, neus hogesnelheidstrein, oppervlak zwempak)	40	41	44
FASE 2	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.2.110	onderzoeken van de uitwendige vorm en bouw van de ledematen van de mens en hun functie (vorm en functie)	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.2.111	onderscheiden en verkennen bij jezelf van 'de van buitenaf waarneembare' inwendige lichaamsdelen en organen (hart, bloedsomloop, longen, spieren, skelet, ademhaling en spijsverteringsstelsel) en verkennen wat hun functie is	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.2.112	ontdekken van overeenkomsten en verschillen in uiterlijk, bouw en (voort) <u>beweging</u> tussen <u>mensen</u> onderling en tussen mens en zoogdieren	41		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.113	onderzoeken dat planten, dieren en de mens voor groei en ontwikkeling voedsel, water, licht en juiste temperatuur nodig hebben	40		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.114	verkennen van aanpassingen van planten en dieren aan temperatuur, droogte, wind en vijanden waardoor ze in een bepaalde omgeving kunnen overleven	40	41	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.115	observeren van het gedrag van een dier in relatie tot de omgeving	40		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.116	beseffen wat het belang is van voeding en een goed voedingspatroon	40	41	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.117	onderzoeken en waarnemen van de elementaire fasen in groei en ontwikkeling van dieren en van de mens	41		

FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.118	onderzoeken waarvoor je je zintuigen gebruikt en nodig hebt in je omgeving, bewust ervaren van de werking ervan en verkennen waarvoor dieren hun zintuigen gebruiken	40	41
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.119	beseffen dat mensen, dieren en planten geboren worden of ontkiemen, groeien en ontwikkelen, zich kunnen voortplanten en zullen doodgaan (levenscyclus)	40	41
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.120	verkennen van vormen van voortplanting bij planten (via zaad dat zich ontwikkelt in een vrucht of via knol, bol of uitlopers)	40	41
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.121	onderzoeken hoe zaden van planten zich verspreiden (wind, water, vogels) en volgen van de ontwikkeling van zaadje (ontkiemen) naar plant (zaaiproeven) bij verschillende (snelgroeïende) zaden	40	41
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.122	verkennen van manieren waarop dieren zich voortplanten en realiseren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort	41	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.2.123	oriënteren op de <u>voortplanting</u> en de functie(s) van voortplantingsorganen bij <u>mensen</u> en de vergelijking maken met dieren	41	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.124	zorgen voor persoonlijke hygiëne	34	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.125	beseffen dat wat je eet invloed heeft op je gezondheid	34	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.126	realiseren dat een combinatie van gezonde voeding en hygiëne de gezondheid bevordert en ziektes kan voorkomen	34	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.127	aandacht hebben voor lichaamshouding en beweging zoals een verantwoorde (zit-)houding en rust/ontspanning op zijn tijd	34	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.128	beseffen van de (mede) verantwoordelijkheid voor eigen en andermans gezondheid	34	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.129	bespreken van ervaringen met gezondheidszorg		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.130	omgaan met een handicap of ziekte (chronisch) bij jezelf of anderen	34	
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.131	omgaan met eenvoudige 'gezondheidsproblemen' zoals verkoudheid, griep maar ook snijwondje, kneuzing, etc.		
FASE 2	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.2.132	kennismaken met eenvoudige eerste-hulpvaardigheden		
FASE 2	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.2.133	werken met begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling en de onderlinge relaties (ook complexere begrippen zoals verleden, heden, toekomst)	51	
FASE 2	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.2.134	omgaan met verschillende vormen van kalenders	51	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.135	in kaart brengen van familiegegevens en hun onderlinge relaties in de tijd zoals in een stamboom	51	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.136	omgaan met een tijdbalk als middel om gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in de tijd te plaatsen	51	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.137	verkennen en vertrouwd worden met verschillende indelingen van de geschiedenis zoals de tien tijdvakken en de traditionele periode-indeling	51	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.138	reconstrueren en bespreken van gebeurtenissen en ontwikkelingen uit eigen en andermans leven	51	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.139	verkennen van de historische ontwikkeling van enige belangrijke cultuurelementen zoals (eet)gewoonten, kleding, bouwstijlen, godsdiensten, taal tussen verschillende tijdvakken	52	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.140	historische vragen stellen aan experts en ooggetuigen	51	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.141	onderzoeken van verschillende soorten historische bronnen zoals teksten, afbeeldingen, foto's, historische kaarten, voorwerpen, verhalen/liedjes, gebouwen, monumenten, kunst (schilderijen) en interpreteren van informatie hieruit	51	52
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.142	inventariseren van historische kenmerken van objecten in de eigen woonplaats zoals gebouwen, monumenten, straten (patroon/namen)	51	52
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.143	onderzoeken van voorwerpen die vroeger gebruikt werden (kenmerken, eigenschappen, gebruiksdoel) en vergelijken met voorwerpen van nu (continuïteit en verandering)	51	52
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.144	bekijken van samenlevings- en woonvormen in verschillende tijdvakken en culturen	52	
FASE 2	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.2.145	samen bespreken van historische gebeurtenissen of ontwikkelingen en aangeven van oorzaak en gevolg hiervan	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.146	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de jagers-verzamelaars en het ontstaan van landbouw (c: Hunebedden)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.147	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de verspreiding van de Griekse en Romeinse cultuur en confrontatie met de Germaanse cultuur (c: De Romeinse Limes)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.148	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het ontstaan en de verspreiding van het Christendom in Nederland en West-Europa (c: Willibrord)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.149	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de opkomst van de standenmaatschappij met hofstelsel en horigheid (c: Karel de Grote), ridders, kastelen en kruistochten en de opkomst en verspreiding van de Islam	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.150	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de toename van handel en ambachten en het ontstaan van (nieuwe) steden in de middeleeuwen (c: Floris V, De Hanze, Hebban olla vogala)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.151	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de ontdekkingsreizen (Europese expansie)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.152	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in (het begin van) de reformatie (c: Erasmus)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.153	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Opstand (80-jarige oorlog) en de republiek der zeven verenigde Nederlanden (c: Karel V, Beeldenstorm, Willem van Oranje, De Republiek)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.154	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Gouden eeuw (c: De grachtengordel, Hugo de Groot, Rembrandt, Atlas Major Blaeu, Christiaan Huygens, Spinoza, Buitenplaatsen, De Beemster) en een tolerante republiek (c: De Statenbijbel)	51	53

FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.155	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de overzeese expansie en bloeiende economie (c: VOC, Michiel de Ruyter) en het slavernijverleden van Nederland (c: Slavernij, Max Havelaar)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.156	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de tijd van de verlichting (Eise Eisinga)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.157	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Franse revolutie, de Bataafse republiek en het Koninkrijk Holland (Franse overheersing) (c: Patriotten, Napoleon Bonaparte)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.158	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het Koninkrijk der Nederlanden en het ontstaan van het parlementair stelsel in Nederland (c: Koning Willem I, De Grondwet)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.159	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de industriële revolutie in Nederland en het organiseren voor betere leef- en werkomstandigheden (c: Eerste spoorlijn, Verzet tegen kinderarbeid, Aletta Jacobs)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.160	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de moderne kunst in Nederland (c: Vincent van Gogh, De Stijl)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.161	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in uitvindingen en technologische ontwikkelingen (c: De haven van Rotterdam)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.162	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Eerste wereldoorlog (c: De Eerste Wereldoorlog)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.163	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de economische wereldcrisis van 'de jaren dertig' (c: De Crisisjaren)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.164	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Tweede wereldoorlog (c: De Tweede Wereldoorlog, Anne Frank)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.165	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Koude oorlog	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.166	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Verenigde Naties (c: Srebrenica) en de Europese samenwerking (c: Europa, De Euro)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.167	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren vijftig' van de vorige eeuw (c: Willem Drees, Annie M.G. Schmidt)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.168	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Deltawerken (c: De Watersnoodramp)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.169	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de geschiedenis van de Energievoorziening (c: De Gasbel)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.170	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren zestig en zeventig' van de vorige eeuw (c: De televisie)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.171	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de multiculturele samenleving (c: Indonesië, Suriname en Nederlandse Antillen, Veelkleurig Nederland)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.172	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen en de relatie met historische gebeurtenissen en ontwikkelingen	51	53
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.173	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel licht: lichtbronnen; doorlaten of terugkaatsen van licht (licht gaat alle kanten op); schaduwvorming; relatie met zien; relatie met verwarmen	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.174	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel geluid: geluidsbronnen; eigenschappen van geluid (geluidstrilling, geluidssterkte, toonhoogte, klankkleur); relatie met horen en gehoorschade	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.175	ervaring opdoen met en onderzoeken van temperatuur (warmte): warmtebronnen; warm en koud is relatief; verandering van temperatuur verandert stoffen (vriezen/-koelen leidt tot stollen/-krimpen; verwarmen/-koken leidt tot smelten/-verdampen/-uitzetten)	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.176	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel kracht: krachtbronnen; kracht door mensen (spierkracht); kracht van water (drijven/-zweven/-zinken/-stromen)	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.177	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel magnetisme: aantrekken en afstoten van magneten; magnetisme als eigenschap van materialen	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.178	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel elektriciteit: stroom gaat rond in een gesloten stroomkring; het ontstaan van statische elektriciteit; gebruik door en gevaar voor de mens	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.179	verkennen van energie: energiebronnen (aardgas, aardwarmte, biomassa, hout, olie, water, wind, zon, maar ook mens en paard); relateren aan vormen van energie (warmte, licht, kracht en geluid); reflectie op het gebruik van energiebronnen (beschikbaarheid, voor- en nadelen)	42	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.2.180	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met een natuurkundig verschijnsel	44	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.181	verkennen van welk materiaal voorwerpen zijn gemaakt (bijv. metaal, (natuur-)steen, glas, plastic, hout, papier, textiel, beton, polyester)	44	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.182	verkennen van waarneembare eigenschappen van materialen zoals geleiden en isoleren van warmte, geluid en/of elektriciteit, de invloed van vocht (roesten)	44	

FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.183	verkennen van waarneembare eigenschappen van stoffen: oplossen (bijv. keukenpoeders); mengen en ontmengen (laagjesvorming)	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.184	samenhang zien tussen waarneembare eigenschappen van materialen (zowel direct, na verloop van tijd of op een andere plaats zichtbaar)	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.185	ontdekken van relaties tussen de werking, de vorm en het gebruikte materiaal bij bekende voorwerpen (denken in vorm-functie van producten en materiaal-functie bij producten)	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.186	ontdekken van patronen en ordeningen zoals vormeigenschappen toekennen aan dingen om je heen en patronen ontdekken in de omgeving (bijv. in tegels rond de school, stenen van metselwerk of in zeepbellen)	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.187	ontwerpen en maken van een object naar eigen idee en inzicht waarbij rekening wordt gehouden met het gebruik van materialen	45		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.2.188	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met materialen, stoffen of voorwerpen	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.189	onderzoeken van constructies en constructieprincipes die zorgen voor stabiliteit en stevigheid in voorwerpen, gebouwen en kunstwerken zoals brede basis, driehoek-constructies, boog, profiel, buis (bijv. in kast, toren, piramide, brug)	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.190	maken van een object met behulp van eenvoudige constructieprincipes zoals profielen en driehoek-constructies (stabiele en stevige constructie)	45		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.191	herkennen en toepassen van verschillende typen verbindingen zoals naaien, nieten, schroeven, solderen, scharnieren, verbinden met klittenband	44	45	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.192	onderzoeken hoe kracht en beweging kunnen worden overgebracht zoals kracht via hefboom of katrol, beweging via tandwiel of fietsketting	44	45	
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.193	verkennen van de werking van eenvoudige (meet-)instrumenten en apparaten (bijv. huis-tuin-keukengereedschap)			
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.194	herkennen van een geautomatiseerd systeem in een apparaat en uitzoeken welke actie of informatie leidt tot welk effect	44		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.195	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	45		
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.196	stap voor stap uitvoeren van een werktekening of handleiding			
FASE 2	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.2.197	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met behulp van een technisch principe	44		
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.001	bewust omgaan met eigen gevoelens en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk uiten	34		
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.002	omgaan met eigen emoties (positieve en negatieve) in verschillende situaties	34		
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.003	beseffen van de invloed van eigen gevoelens in de omgang met anderen	37		
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.004	inspelen op de gedachtegang van anderen vanuit de eigen positie (b)	37		
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.005	verklaren dat het gedrag van iemand het gevolg kan zijn van emoties, gevoelens, opvattingen en wensen	37		
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.006	inleven in en omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	34	37	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.007	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving (b)	34	37	
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.008	ontdekken dat veel persoonlijke eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden (identiteit)	34	37	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.009	samenhang zien tussen integratie en behoud van je eigen identiteit (b)	34	37	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Gevoelens, wensen en opvattingen	OJW.3.010	filosoferen over een idee zonder dit meteen om praktische redenen af te wijzen (gebruiken van gedachten experimenten)	34	37	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.011	ontwikkelen van een eigen plek binnen de groep (zelfstandigheid)	34		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.012	onderzoeken van de eigen kenmerken, mogelijkheden, beperkingen en voorkeuren en ontwikkelen van een zelfbewuste houding (zelfvertrouwen)	34		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.013	ontwikkelen van een weerbare houding en ontdekken van het belang hiervan (op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen)	37		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.014	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag en werken aan adequate oplossingen	34	37	
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.015	onderkennen van vooroordelen en discriminatie bij zichzelf en anderen en bespreken hoe hiermee om te gaan (b)	34	37	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.016	zelfstandig uitvoeren van taken/zelfstandig werken (werkhouding)	34		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.017	zich medeverantwoordelijk voelen voor het recht op eigen ontplooiing en dat van anderen (b)	34	37	
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.018	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden (b)	34	37	
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.019	verkennen van kenmerken en overeenkomsten van en verschillen tussen samenlevingsvormen zoals woon-, leef- en werkgemeenschappen (b)	38		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.020	uitvoeren van taken in een groep: plannen maken en de uitvoering organiseren (b)	35		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.021	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	37		
FASE 3	Jezelf en de ander	Samen leven en samenwerken	OJW.3.022	inzien hoe sekserollen ontstaan en worden aangeleerd (b)	38		
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.023	bespreken van verschillen tussen vriendschap en verliefdheid	34		
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.024	samen bespreken van emoties bij verliefdheid en de relatie met seksualiteit	34	38	

FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.025	bespreken dat er verschillende uitingsvormen van en opvattingen over seks zijn	38	
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.026	realiseren dat er verschillende gewoonten en opvattingen bestaan over bloot	38	
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.027	bespreken van de invloed van sociale druk van anderen en de media op seksueel gedrag	37	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.028	bespreken dat mensen kunnen kiezen voor verschillende relatievormen en welke consequenties dat heeft	38	
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.029	beseffen dat (bewust) kinderen krijgen beïnvloed kan worden door persoonlijke keuze, religie, cultuur en inkomen	34	38
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.030	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	38	
FASE 3	Jezelf en de ander	Relaties en seksualiteit	OJW.3.031	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	37	38
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.032	bewust worden van de (eigen) bijdrage aan een veilige leefomgeving	34	
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.033	herkennen van en passend omgaan met gevaarlijke situaties	34	
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.034	verkennen waarom mensen vluchten uit hun eigen land (grenzen en identiteit, oorlog en vrede)	34	
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.035	bespreken van de invloed van verschillende toepassingsgebieden van techniek en technische systemen op de veiligheid van de leefomgeving		
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.036	onderzoeken wat privacy is en hoe hiermee om te gaan in een veranderende samenleving	34	
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.037	beseffen van het belang van vrije meningsuiting (b)	34	
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.038	bespreken van verschillende uitingsvormen van discriminatie en waardoor discriminatie kan ontstaan (b)	34	37 38
FASE 3	De samenleving	(Veilige) leefomgeving	OJW.3.039	verdiepen in kinderrechten/mensen-rechten en het belang hiervan (b)	36	37
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.040	verkennen van (taken van) internationale instellingen zoals de Verenigde Naties (b)	36	47
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.041	inzicht krijgen in (het functioneren van) de parlementaire democratie in Nederland (staatsinrichting) (b)	36	
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.042	onderzoeken van indeling en werkwijze van openbaar bestuur op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau (b)	36	
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.043	verkennen van rol en belang van (internationale) wetgeving en de wijze waarop deze tot stand komt (b)	36	
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.044	zicht krijgen op het ontstaan van de huidige machtsblokken in de wereld (oorlog en vrede) (b)	36	47
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.045	kennis en inzicht verwerven in het ontstaan van (internationale) conflicten en de wijze waarop naar oplossingen wordt gestreefd (b)	37	47
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.046	verkennen van de samenwerking tussen landen op politiek en economisch gebied en onderzoeken hoe dit zichtbaar is in de samenleving (globalisering, wereldeconomie) (b)	36	47
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.047	verdiepen in aspecten van de verzorgingsstaat Nederland zoals stimuleren van 'een leven lang leren' (b)	36	47
FASE 3	De samenleving	Organisatie van de samenleving	OJW.3.048	verkennen van en inzicht krijgen in de opbouw van het Nederlandse onderwijsstelsel (b)	47	
FASE 3	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.3.049	bekijken en onderzoeken van de opbouw en inrichting van een dorp/stad naar bebouwing, infrastructuur en bestemming (verstedelijking)	47	49
FASE 3	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.3.050	verkennen van verschillen tussen wonen in een grote stad(-swijk) of in een klein dorp en de daar beschikbare voorzieningen	47	49
FASE 3	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.3.051	onderzoeken van de relatie tussen welvaart en de gebouwen, voorzieningen en scholen op verschillende plekken in de wereld	47	49
FASE 3	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.3.052	vergelijken van de levenswijze, welvaart en welzijn in Nederland met een tweede en een derdewereldland (arm en rijk)	47	
FASE 3	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.3.053	onderzoeken van verschillende vormen van recreatie zoals het bezoeken van pretparken, winkelen, wandelen, zwemmen en de bijbehorende locatie(s)	47	
FASE 3	De samenleving	Wonen, werken, recreëren	OJW.3.054	onderzoeken van immigratie en emigratie in verschillende landen en gevolgen hiervan (<u>bevolkingsontwikkeling</u>)	47	49
FASE 3	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.3.055	onderscheiden van gedragskeuzen in het verkeer en daar standpunten over innemen	35	
FASE 3	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.3.056	verantwoord handelen in het verkeer onder verschillende omstandigheden en weersgesteldheden (zowel individueel als in groepsverband)	35	
FASE 3	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.3.057	kennismaken van belangrijke wet- en regelgeving omtrent het verkeer en hiernaar handelen	35	
FASE 3	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.3.058	beseffen dat verkeer afhankelijk is van menselijk handelen en als zodanig veranderbaar is	35	
FASE 3	De samenleving	Deelnemen aan het verkeer	OJW.3.059	verlenen van eenvoudige verkeershulp aan jongeren en ouderen	35	
FASE 3	De samenleving	Consument zijn	OJW.3.060	(bewust) omgaan met (zak-)geld	35	
FASE 3	De samenleving	Consument zijn	OJW.3.061	onderzoeken wat de invloed op de consumptie van mensen is op biologisch, commercieel en sociaal gebied en de rol die je als consument kunt nemen	35	
FASE 3	De samenleving	Consument zijn	OJW.3.062	ervaren wat het belang is van aspecten als gezondheid, veiligheid en stevigheid (maar ook duurzaamheid) bij de keuze van een product	35	
FASE 3	De samenleving	Consument zijn	OJW.3.063	onderzoeken van de rechten als consument en hoe hiermee om te gaan	35	
FASE 3	De samenleving	Consument zijn	OJW.3.064	verkennen van de functie van een bank en de werking van bankrekeningen, internet- en mobiel bankieren	35	
FASE 3	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.3.065	onderzoeken van gebruiken, leefgewoonten en feestdagen van mensen met verschillende culturele achtergronden in de wereld (b)	38	47
FASE 3	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.3.066	onderscheiden van belangrijke geestelijke stromingen in de wereld en de invloed van hun kenmerkende eigenschappen op een samenleving (b)	38	47
FASE 3	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.3.067	bespreken van ontwikkelingen als ontkerkelijking en uitbreiding van geloofsgemeenschappen en de (mogelijke) invloed op de samenleving	38	47
FASE 3	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.3.068	onderzoeken van de cultuur in een land uit Azië, Midden-Oosten, Afrika en Zuid-Amerika (herkenbare aspecten) en vergelijken met culturele elementen uit Nederland	47	

FASE 3	De samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	OJW.3.069	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	38	47
FASE 3	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.3.070	onderzoeken van verschillende grondsoorten	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.3.071	onderzoeken waar op aarde erosie/verwering of afzetting plaatsvindt	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.3.072	relaties leggen en verklaren tussen de opbouw van verschillende gebieden op aarde	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.3.073	het ontstaan van 'het gebied waar Nederland nu ligt' onderzoeken	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.3.074	verkennen welke processen van de aarde tot natuurrampen kunnen leiden (en wat de gevolgen zijn voor mensen)	48	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Bouw en processen van de aarde	OJW.3.075	onderzoeken en beschrijven hoe de <u>waterkringloop</u> er uitziet en wat de invloed hiervan is op de mens	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.3.076	onderzoek doen aan weersverschijnselen (windrichting, windkracht, luchtdruk, temperatuur, type en hoeveelheid neerslag en mate en soort van bewolking)	43	
FASE 3	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.3.077	beschrijven van een weerbeeld per seizoen en weersverschillen in de ruimte (plekken in de wereld) en in de tijd (historisch)	43	46
FASE 3	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.3.078	verkennen van oorzaken en gevolgen van klimaatverandering	47	48
FASE 3	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.3.079	onderzoeken wat verschillen zijn in flora en fauna in verschillende klimaatzones	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.3.080	onderzoeken van de invloed van weer en klimaat op mens, dier, plant en landschap	43	46
FASE 3	De ruimte om je heen	Weer en klimaat	OJW.3.081	beschrijven van verschillende <u>klimaten</u> in Europa en koppelen van klimaten aan landschappen/landschapszones in Europa	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.3.082	inzicht krijgen in de draaiing van de aarde en beweging van aarde en maan t.o.v. elkaar en t.o.v. de zon (maanstanden, heelal)	46	
FASE 3	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.3.083	verband zien tussen zonnestand, schaduw lengte en daglengte in zomer en winter (en koppelen aan klimaatzone)	46	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Heelal en hemellichamen	OJW.3.084	kennis nemen van de ligging van de aarde en andere planeten t.o.v. de zon	46	
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.085	onderzoeken van elementen van natuurlandschap en cultuurlandschap en het ontstaan hiervan	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.086	beschrijven van de kenmerken (natuur, ligging en klimaat) van verschillende gebieden in de wereld zoals woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.087	verkennen van de verschillende vegetatiezones van evenaar tot polen	49	
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.088	vergelijken van verschillende natuurlijke elementen op een bepaalde locatie (bijv. vegetatie in relatie tot neerslag en temperatuur)	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.089	onderzoeken hoe men in Nederland het water beheert en beheerst (bescherming tegen water)	48	
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.090	(samen) nadenken over de inrichting van de ruimte	47	
FASE 3	De ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	OJW.3.091	onderzoeken van de functie van <u>grenzen</u> (bijv. natuurlijke grenzen, staatkundige grenzen, politieke grenzen, taalgrenzen, culturele grenzen)	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.3.092	onderzoeken wat de invloed is van het consumptiepatroon van de mens op het milieu (bijv. afvalprobleem)	35	39
FASE 3	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.3.093	beseffen van het belang om natuur te behouden	39	
FASE 3	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.3.094	verkennen van mogelijkheden van de mens om bij te dragen aan behoud/herstel van het natuurlijk evenwicht (watermanagement)	39	48
FASE 3	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.3.095	zorgdragen voor het milieu	39	
FASE 3	De ruimte om je heen	Omgaan met het milieu	OJW.3.096	verkrijgen van een beginnend ecologisch inzicht (<u>duurzame ontwikkeling</u>)	39	
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.097	verkennen van locatiefactoren bij verschillende landbouwgewassen	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.098	onderzoeken van economische vestigingsplaats van industrie (nationaal en internationaal)	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.099	onderzoeken van welke grondstoffen industriële producten zijn gemaakt, waar deze vandaan komen en hoe deze verwerkt worden	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.100	verkennen van verschillen tussen landbouw, industrie en dienstverlening	47	
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.101	verkennen van het ontstaan van landbouw, industrie en dienstverlening	47	
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.102	onderzoeken van de complexiteit van voedselproductieketens en de relatie tot duurzaamheid	47	
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.103	de mobiliteit van mensen onderzoeken (bijv. overbruggen van afstanden, welke en hoe?)	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Landbouw, industrie en logistiek	OJW.3.104	onderzoeken van transportwijzen en transportdoelen zoals van mensen, goederen, water, energie, data	47	49
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.105	aangeven op een kaart waar verschillende inrichtingselementen te vinden zijn (bijv. bouwwerken, gebieden)	49	50
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.106	onderzoeken van interactiepatronen aan de hand van informatie op een kaart (bijv. woon-werkverkeer, koopgedrag bij levensmiddelen en meubels, recreatie)	47	49 50
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.107	weergeven op een kaart van routes naar (internationale) bestemmingen in een passende schaal	50	
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.108	verwerken van ruimtelijk informatie tot een eenvoudige (digitale) kaart (met titel, schaal aanduiding, legenda, grit en noordpijl)	50	
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.109	ontwikkelen van een kaartbeeld ('mental map') van Europa en de wereld	50	
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.110	verwerven van kaartkennis (topografie) als kapstok voor informatie en gebeurtenissen van allerlei aard	50	
FASE 3	De ruimte om je heen	Kaart en kaartbeeld	OJW.3.111	gebruikmaken van verschillende atlanten, kaarten en geografisch informatiesystemen bij het beantwoorden van geografische vragen	50	

FASE 3	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.3.112	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en paddenstoelen (schimmels)	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.3.113	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Omgaan met de natuur	OJW.3.114	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.115	ordenen en indelen van planten en dieren in hoofdgroepen en soorten (plantenrijk en dierenrijk)	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.116	verkennen van overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van verschillende plantensoorten en tussen onderdelen van verschillende diersoorten	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.117	kennismaken met de begrippen organisme, orgaan en cellen	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.118	kennismaken met inwendige organen van dieren	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.119	verkennen van overeenkomsten en verschillen van onderdelen bij (zaad-)planten en vergelijken van (inwendige) organen van (zaad-)planten met die van dieren en de mens	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.120	vergelijken van organen van dieren met die van de mens en van (zaad-)planten	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.121	onderzoeken van het verband tussen vorm en functie bij (onderdelen van) planten en bij (onderdelen van) dieren	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.122	ordenen en op naam brengen van, planten (en paddenstoelen) en dieren uit de omgeving met behulp van passende determineersleutels (op kaart en computer)	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.123	onderzoeken van het 'sociale verband' waarin dieren leven	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.124	kennismaken met fossielen en het begrip evolutie; vergelijken van fossielen met huidige planten en dieren	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.125	onderzoeken van het 'sociale verband' de wisselwerking tussen planten, dieren, mensen en omgeving	40	47	
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.126	onderzoeken waarom mensen dieren houden en gewassen beheren	40	47	
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.127	onderzoeken van voedselrelaties en voedselketens (of -kringlopen) met de rol van planten, dieren, schimmels en bacteriën (levenscyclus)	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Planten en dieren	OJW.3.128	reflecteren op betekenissen van <u>dieren</u> en <u>planten</u> in relatie tot voor mensen relevante <u>technologische ontwikkelingen</u> (bijv. op het gebied van voeding, medicijnen, apparatuur)	40	44	
FASE 3	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.3.129	onderzoeken van vorm en functie van uitwendige en inwendige lichaamsdelen (organen) van de mens en systemen van het menselijk lichaam (ademhaling, bloedsomloop, voortbeweging en stofwisseling)	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.3.130	bewust ervaren van het belang en de functie van zelfs kleinste onderdelen van een mens	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.3.131	onderzoeken van de bouw en functie van het skelet	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.3.132	verkennen van uiterlijke overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van mensen, mensen in hun omgeving en elders in de wereld alsook tussen mensen en (zoog-)dieren	40	41	
FASE 3	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.3.133	vergelijken van organen van de mens met die van dieren en (zaad-)planten	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	De mens	OJW.3.134	verkennen van overeenkomsten en verschillen in functioneren van het ademhalingsstelsel, voortbewegingsapparaat en zintuigen van <u>mensen</u> en bepaalde groepen dieren	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.135	ervaren dat voor dieren en voor de mens voedsel en water noodzakelijk zijn voor groei en ontwikkeling (opbouw, handhaving, herstel en energie)	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.136	onderzoeken hoe planten en dieren zich aanpassen aan de seizoenen en leefomgevingen (bijv. groeien of leven in 'sociaal verband')	40		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.137	onderzoeken van het gedrag van dieren (bijv. bodemdieren, huisdier)	40	41	
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.138	beseffen dat micro-organismen betrokken zijn bij de bereiding van voedsel (bijv. gisting), bij de voedselvertering (in de darmen), bij voedselbederf en bij het vergaan van (delen van) dode organismen	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.139	onderzoeken van de basisregels van een gezond voedingspatroon en factoren die het eetgedrag en voedselkeuze beïnvloeden	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.140	onderkennen van de eigen verantwoordelijkheid voor (gezonde) voeding	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.141	uitvoeren van eenvoudige experimenten met planten (bijv. factoren die van invloed zijn op de groei) en met dieren (bijv. factoren die van invloed zijn op de voorkeuren van grondieren zoals regenwormen); waarbij de zorg voor levende organismen niet uit het oog wordt verloren	40	41	44
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.142	uitzoeken van de werking en functies van zintuigen, huid, afweersysteem, spierstelsel, skelet, bloedvatstelsel, ademhalingsstelsel, spijsverteringsstelsel en voortplantingsorganen bij dieren en bij de mens	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.143	onderzoeken welke onderdelen van planten zorgen voor functies als stevigheid, voortplanting, stofwisseling en transport	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.144	onderzoeken van de wijze waarop de zintuigen verschijnselen als licht, kleur, geur of geluid waarnemen	41	42	
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.145	bewust ervaren van de complexe samenwerking van lichaamsdelen bij menselijk handelen en bewegen	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.146	onderzoeken en waarnemen van het verschil tussen voortplanting door zaad en door knol, bol en uitlopers	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.147	kennismaken van de ontwikkelingsfasen bij de voortplanting van dieren	41		

FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.148	beseffen dat soortkenmerken worden doorgegeven aan nakomelingen en wat daar het gevolg van is	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.149	kennisnemen en onderzoeken van aspecten van de voortplanting van de mens en seksualiteit zoals doorgifte van erfelijke eigenschappen	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	OJW.3.150	verkennen van lichamelijke veranderingen die optreden bij <u>mensen</u> tijdens de puberteit	41		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.151	beseffen van het belang van goede hygiëne	34		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.152	herkennen van factoren die het eigen gedrag m.b.t. gezondheid en hygiëne beïnvloeden en (mede)verantwoordelijkheid dragen voor eigen en andermans gezondheid	34		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.153	realiseren dat een combinatie van gezonde voeding, beweging, hygiëne en rust de gezondheid bevordert en de kans op ziektes vermindert	34		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.154	beseffen van het ontstaan van verslavende gewoonten en de invloed hiervan op het functioneren als mens	34		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.155	omgaan met 'eenvoudige gezondheidsproblemen' en beseffen van consequenties of herstelmogelijkheden	34		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.156	onderzoeken hoe de gezondheidszorg functioneert			
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.157	verkennen wat de samenleving biedt voor mensen met een handicap of (chronische) ziekte			
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.158	bespreken wat het effect is van geneesmiddelen			
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.159	oefenen van (eenvoudige) eerste-hulpvaardigheden			
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.160	verkennen m.b.t. het voorkomen, het gevaar en het gebruik van bacteriën en virussen in relatie tot gezondheid (infectie, griep, inenten)	34		
FASE 3	Planten, dieren en de mens	Gezondheid en hygiëne	OJW.3.161	bekend zijn met instanties die op het gebied van lichamelijke en geestelijke gezondheid hulpverleners en belangen behartigen (bijv. GGD, Riagg, Leger des Heils, Kindertelefoon, Longfonds, Diabetesfonds)	34		
FASE 3	Tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	OJW.3.162	gebruiken van begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling bij het beschrijven van gebeurtenissen en situaties en het leggen van relaties hiertussen	51		
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.163	omgaan met tijdbalken met verschillende intervallen voor het plaatsen van gebeurtenissen (begin- en eindjaartal) en historische personen	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.164	gebruikmaken van de namen van de tien tijdvakken en de traditionele periode-indeling	51	52	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.165	in kaart brengen (bijv. chronologisch) van ontwikkelingen en gegevens van processen in de tijd zoals politieke partijen, instellingen, personen	51	52	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.166	beantwoorden van een vraag over het verleden door het zoeken naar geschikte historische bronnen en onderzoeken van deze bronnen zoals het achterhalen van motieven van mensen voor handelingen uit het verleden	51	52	53
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.167	beseffen van de tijd-, plaats- en situatiegebondenheid van historische bronnen en de mogelijke tegenstrijdigheid van bronnen	51		
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.168	verkennen en bespreken van belangrijke veranderingen die zich in de samenleving hebben voorgedaan (bijv. technologische ontwikkelingen, medische zorg, verschuivingen in rolgedrag en het verdwijnen van kinderarbeid)	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.169	onderzoeken van verschillen tussen onze huidige westerse cultuur en de culturen in vroegere tijden met betrekking tot inkomen, politieke constellatie, consumptiepatronen, voeding en ondervoeding, godsdienst, milieu, kunst, positie van de vrouw en het onderwijs	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.170	herkennen van veranderingen, verschillen en overeenkomsten in de samenlevingsvorm, leefomstandigheden en vrijetijdsbesteding van mensen tussen verschillende tijdvakken, binnen en een tijdvak en met het heden	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.171	onderscheiden van verschijnselen die in de geschiedenis doorlopend zijn of regelmatig terugkeren en verschijnselen die in de loop van de tijd zijn veranderd (continuïteit en verandering)	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.172	zoeken naar argumenten bij beweringen over historische onderwerpen	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.173	onderzoeken van een historische gebeurtenis of ontwikkeling en aangeven wat oorzaak/oorzaken en gevolg/gevolgen hiervan zijn	51	53	
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.174	beschrijven van een tijdvak via kenmerken vanuit verschillende perspectieven (sociaal, cultureel, economisch, politiek en levensbeschouwelijk)	52		
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.175	beseffen dat afhankelijk van situatie, moment en/of perspectief historische gebeurtenissen en ontwikkelingen door mensen verschillend kunnen worden ervaren	51	52	53
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.176	bewust worden van het belang van behoud van historische bronnen en bronnen van nu voor de toekomst	51		
FASE 3	Tijd	Historisch tijdsbesef (lineair element)	OJW.3.177	historische causale verbanden leggen tussen 'Verschijnselen, ontwikkelingen en personen uit de geschiedenis van Nederland en de wereld' (oorzaak en gevolg)	51	53	
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.146	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de jagers-verzamelaars en het ontstaan van landbouw (c: Hunebedden)	51	53	
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.147	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de verspreiding van de Griekse en Romeinse cultuur en confrontatie met de Germaanse cultuur (c: De Romeinse Limes)	51	53	
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.148	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het ontstaan en de verspreiding van het Christendom in Nederland en West-Europa (c: Willibrord)	51	53	

FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.149	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de opkomst van de standenmaatschappij met hofstelsel en horigheid (c: Karel de Grote), ridders, kastelen en kruistochten en de opkomst en verspreiding van de Islam	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.150	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de toename van handel en ambachten en het ontstaan van (nieuwe) steden in de middeleeuwen (c: Floris V, De Hanze, Hebban olla vogala)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.151	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de ontdekkingsreizen (Europese expansie)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.152	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in (het begin van) de reformatie (c: Erasmus)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.153	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Opstand (80-jarige oorlog) en de republiek der zeven verenigde Nederlanden (c: Karel V, Beeldenstorm, Willem van Oranje, De Republiek)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.154	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Gouden eeuw (c: De grachtengordel, Hugo de Groot, Rembrandt, Atlas Major Blaeu, Christiaan Huygens, Spinoza, Buitenplaatsen, De Beemster) en een tolerante republiek (c: De Statenbijbel)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.155	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de overzeese expansie en bloeiende economie (c: VOC, Michiel de Ruyter) en het slavernijverleden van Nederland (c: Slavernij, Max Havelaar)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.156	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de tijd van de verlichting (Eise Eisinga)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.157	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Franse revolutie, de Bataafse republiek en het Koninkrijk Holland (Franse overheersing) (c: Patriotten, Napoleon Bonaparte)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.158	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het Koninkrijk der Nederlanden en het ontstaan van het parlementair stelsel in Nederland (c: Koning Willem I, De Grondwet)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.159	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de industriële revolutie in Nederland en het organiseren voor betere leef- en werkomstandigheden (c: Eerste spoorlijn, Verzet tegen kinderarbeid, Aletta Jacobs)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.160	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de moderne kunst in Nederland (c: Vincent van Gogh, De Stijl)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.161	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in uitvindingen en technologische ontwikkelingen (c: De haven van Rotterdam)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.162	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Eerste wereldoorlog (c: De Eerste Wereldoorlog)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.163	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de economische wereldcrisis van 'de jaren dertig' (c: De Crisisjaren)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.164	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Tweede wereldoorlog (c: De Tweede Wereldoorlog, Anne Frank)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.165	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Koude oorlog	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.166	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Verenigde Naties (c: Srebrenica) en de Europese samenwerking (c: Europa, De Euro)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.167	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren vijftig' van de vorige eeuw (c: Willem Drees, Annie M.G. Schmidt)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.168	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Deltawerken (c: De Watersnoodramp)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.169	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de geschiedenis van de Energievoorziening (c: De Gasbel)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.170	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren zestig en zeventig' van de vorige eeuw (c: De televisie)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.171	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de multiculturele samenleving (c: Indonesië, Suriname en Nederlandse Antillen, Veelkleurig Nederland)	51	53
FASE 2,3	Tijd	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	OJW.2.172	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen en de relatie met historische gebeurtenissen en ontwikkelingen	51	53
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.178	onderzoeken van het verschijnsel licht: lichtbronnen; materialen die licht doorlaten (lichtbreking), licht terugkaatsen (schaduw/-spiegelen) en licht absorberen (verwarmen); licht kan worden gesplitst in kleuren (prisma); relatie met zien; lichtsterkte in lumen	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.179	onderzoeken van het verschijnsel geluid: geluidsbronnen; eigenschappen van geluid (geluidstrilling, geluidssterkte, toonhoogte, factoren die de klank bepalen en voortplanting door materiaal); relatie met horen (waarnemen van geluid in bijv. verkeer) en gehoorschade	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.180	onderzoeken van temperatuur (warmte): warmtebronnen en koelapparaten; stoffen veranderen door temperatuurverandering (vriezen/-koelen leidt tot stollen-/krimpen/-condenseren, verwarmen/-koken leidt tot smelten/-verdampen/-uitzetten)	42	

FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.181	onderzoeken van het verschijnsel kracht: zwaartekracht; wrijvingskracht; kracht van lucht; kracht van water (opwaartse kracht)	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.182	onderzoeken van het verschijnsel magnetisme: aantrekken en afstoten van magneten (relatie met de begrippen noordpool/-zuidpool en werking van een kompas); magnetische eigenschappen van materialen	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.183	onderzoeken van het verschijnsel elektriciteit: materialen die stroom doorlaten (geleiden) of niet (isoleren); stroomkringen; werking van een elektromagneet (spoel, dynamo); opwekken van statische elektriciteit; reflectie op gebruik en gevaar van elektriciteit	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.184	verkennen van het gebruik van natuurkundige verschijnselen in verschillende technologieën	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.185	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met een natuurkundig verschijnsel	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Natuurkundige verschijnselen	OJW.3.186	onderzoeken van <u>energie</u> : voorbeelden van energiebronnen (aardgas, aardwarmte, olie, biomassa, hout, kernenergie, water, wind, zon, maar ook mens en paard); energiebronnen kunnen verschillende vormen van energie leveren; energievormen kunnen in elkaar overgaan waarbij geen energie verloren gaat (bijv. licht in warmte, elektriciteit in warmte en licht, spierkracht in beweging); reflectie op gebruik van energiebronnen (beschikbaarheid, voor- en nadelen)	42	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.187	onderzoeken uit welk materiaal of uit welke combinaties van materialen een voorwerp bestaat (bijv. metaal, (natuur)steen, glas, plastic, hout, papier, textiel, beton, polyester)	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.188	onderzoeken van veranderingen aan waarneembare eigenschappen van materialen: met betrekking tot warmte, geluid en elektriciteit; relatie tussen gewicht en volume; invloed van vocht (roesten); invloed van temperatuur (uitzetten/krimpen); afstotings- en aantrekkingskracht van magnetische materialen	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.189	onderzoeken van eigenschappen van stoffen: oplossen; mengen en ontmengen (waterige en vetachtige lagen); uitzakken (aarde in water)	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.190	ontdekken van relaties tussen vorm en functie van producten, de werking en het materiaalgebruik bij producten	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.191	onderzoeken van de kringloop van materiaal aan de hand van bekende voorwerpen	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.192	ontwerpen en maken van een object naar eigen idee en inzicht en bij de materiaalkeuze rekening houden met materiaaleigenschappen en de functie van het voorwerp	45	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Materialen, stoffen en voorwerpen	OJW.3.193	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met materialen, stoffen of voorwerpen	44	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.194	ontwerpen en maken van een object met behulp van constructieprincipes zoals profielen en driehoek-constructies (stabiele en stevige constructie)	45	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.195	gebruik maken van verbindingen bij het uitvoeren van een ontwerp (vaste verbinding zoals pin/gat, genaaid, gelast; los/vaste verbinding zoals knoop, rits, bout en moer)	45	
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.196	verkennen van de werking van eenvoudige (meet-)instrumenten en apparaten (bijv. microscoop)		
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.197	onderzoeken en functioneel toepassen van bewegings- en overbrengingsprincipes (snaar), sturingsmechanismen en pneumatiek	44	45
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.198	onderzoeken van de werking van een geautomatiseerd systeem in een apparaat		
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.199	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	44	45
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.200	aan de hand van een werktekening iets construeren dat aan vooraf geformuleerde bedoelingen beantwoordt		
FASE 3	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek	Technische principes en systemen	OJW.3.201	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met behulp van een technisch principe	44	

OJW aanbodsdoelen per kerndoel

KERND OEL	fase	code	label = aanbodsdoel	cluster	inhoudslijn
34	FASE 1	OJW.1.001	herkennen van en omgaan met eigen gevoelens	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.002	openstaan voor gevoelens en emoties van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.003	ervaren van overeenkomsten en verschillen in opvattingen en gewoonten van mensen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.005	zichzelf handhaven binnen de eigen groep en opkomen voor jezelf	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.006	rekening houden met de ander	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.007	ervaren van overeenkomsten en verschillende in gedrag van mensen	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.008	ervaren dat door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.009	ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben (onder andere samen spelen en samenwerken) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.012	samen spelen, samen werken en omgaan met elkaar (met diversiteit in bijv. sociaal-culturele achtergronden) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.014	(her)kennen van kenmerken en uitingen van vriendschap	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.016	bespreken wat verliefdheid betekent en op welke manieren mensen hieraan uiting geven	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.017	bespreken dat het aanraken van (bepaalde delen van) het lichaam positieve en negatieve gevoelens kan oproepen en hoe hiermee om te gaan	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 1	OJW.1.018	zorgdragen voor je eigen leefomgeving (thuis, klas, school)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 1	OJW.1.078	verzorgen van het eigen lichaam	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 1	OJW.1.079	verkennen van gewoontes op het gebied van voeding en hygiëne	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 1	OJW.1.081	zorg dragen voor en respectvol omgaan met de eigen gezondheid (lichamelijke en psychische)	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 2	OJW.2.001	omgaan met eigen emoties (positieve en negatieve) in verschillende situaties	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.002	bewust omgaan met eigen gevoelens en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk uiten	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.003	ervaren dat situaties gevoelens oproepen die niet door iedereen hetzelfde beleefd worden (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.004	uiten en bespreken van een eigen mening en realiseren dat niet iedereen dezelfde mening heeft (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.005	realiseren dat gevoelens van invloed zijn op gedragsuitingen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.006	bespreken dat conflicten veroorzaakt kunnen worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens en hoe hiermee om te gaan (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.007	inleven in en rekening houden met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.008	samen onderzoeken van filosofische vragen zonder vaststaande antwoorden te veronderstellen of aan het eind te verwachten	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.009	vinden en houden van een eigen plek binnen de (eigen) groep (zelfstandigheid)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.010	verkennen van de eigen kenmerken, mogelijkheden, beperkingen en voorkeuren en ontwikkelen van een zelfbewuste houding (zelfvertrouwen)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.011	leren om op een zelfbewuste manier verzoeken te doen - te weigeren, complimenten te geven - aan te nemen, kritiek te geven - te ontvangen (weerbare houding)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.012	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.013	onderkennen van vooroordelen en uitingen van discriminatie bij zichzelf en anderen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.014	zelfstandig uitvoeren van taken/zelfstandig werken	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.015	bewust zijn dat persoonlijke eigenschappen niet vastliggen, maar zich ontwikkelen onder invloed van leeftijd, oefening en sociale omgeving	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.016	verwoorden hoe eenvoudige conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan zijn en welke oplossingen mogelijk zijn (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.018	ontdekken dat de manier waarop je je gedraagt in een bepaalde rol sterk wordt beïnvloed door het verwachtingspatroon dat bij die rol hoort	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.019	samenwerken in een groep: taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.024	beseffen dat vriendschappen kunnen verschillen maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.025	bespreken dat verliefdheid kan verschillen in aspecten als uitingsvorm, leeftijd en geslacht maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.026	beseffen dat mensen elkaar kussen, strelen, elkaar aanraken of een andere vorm van seksueel gedrag vertonen, omdat ze van iemand houden of omdat ze dat prettig vinden	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.028	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.029	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 2	OJW.2.031	bewust worden dat mensen om verschillende redenen vluchten uit hun eigen land (oorlog, identiteit, natuurrampen)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 2	OJW.2.034	verkennen van de betekenis van privacy (in Nederland)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 2	OJW.2.124	zorgen voor persoonlijke hygiëne	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 2	OJW.2.125	beseffen dat wat je eet invloed heeft op je gezondheid	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 2	OJW.2.126	realiseren dat een combinatie van gezonde voeding en hygiëne de gezondheid bevordert en ziektes kan voorkomen	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 2	OJW.2.127	aandacht hebben voor lichaamshouding en beweging zoals een verantwoorde (zit-)houding en rust/ontspanning op zijn tijd	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens

34	FASE 2	OJW.2.128	beseffen van de (mede) verantwoordelijkheid voor eigen en andermans gezondheid	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 2	OJW.2.130	omgaan met een handicap of ziekte (chronisch) bij jezelf of anderen	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.001	bewust omgaan met eigen gevoelens en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk uiten	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.002	omgaan met eigen emoties (positieve en negatieve) in verschillende situaties	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.003	beseffen van de invloed van eigen gevoelens in de omgang met anderen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.004	inspelen op de gedachtegang van anderen vanuit de eigen positie (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.005	verklaren dat het gedrag van iemand het gevolg kan zijn van emoties, gevoelens, opvattingen en wensen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.006	inleven in en omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.007	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.008	ontdekken dat veel persoonlijke eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden (identiteit)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.009	samenhang zien tussen integratie en behoud van je eigen identiteit (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.010	filosoferen over een idee zonder dit meteen om praktische redenen af te wijzen (gebruiken van gedachten experimenten)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.011	ontwikkelen van een eigen plek binnen de groep (zelfstandigheid)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.012	onderzoeken van de eigen kenmerken, mogelijkheden, beperkingen en voorkeuren en ontwikkelen van een zelfbewuste houding (zelfvertrouwen)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.013	ontwikkelen van een weerbare houding en ontdekken van het belang hiervan (op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.014	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag en werken aan adequate oplossingen	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.015	onderkennen van vooroordelen en discriminatie bij zichzelf en anderen en bespreken hoe hiermee om te gaan (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.016	zelfstandig uitvoeren van taken/zelfstandig werken (werkhouding)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.017	zich medeverantwoordelijk voelen voor het recht op eigen ontplooiing en dat van anderen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.018	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.023	bespreken van verschillen tussen vriendschap en verliefdheid	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.024	samen bespreken van emoties bij verliefdheid en de relatie met seksualiteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.029	beseffen dat (bewust) kinderen krijgen beïnvloed kan worden door persoonlijke keuze, religie, cultuur en inkomen	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
34	FASE 3	OJW.3.032	bewust worden van de (eigen) bijdrage aan een veilige leefomgeving	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 3	OJW.3.033	herkennen van en passend omgaan met gevaarlijke situaties	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 3	OJW.3.034	verkennen waarom mensen vluchten uit hun eigen land (grenzen en identiteit, oorlog en vrede)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 3	OJW.3.036	onderzoeken wat privacy is en hoe hiermee om te gaan in een veranderende samenleving	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 3	OJW.3.037	beseffen van het belang van vrije meningsuiting (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 3	OJW.3.038	bespreken van verschillende uitingsvormen van discriminatie en waardoor discriminatie kan ontstaan (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
34	FASE 3	OJW.3.151	beseffen van het belang van goede hygiëne	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.152	herkennen van factoren die het eigen gedrag m.b.t. gezondheid en hygiëne beïnvloeden en (mede)verantwoordelijkheid dragen voor eigen en andermans gezondheid	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.153	realiseren dat een combinatie van gezonde voeding, beweging, hygiëne en rust de gezondheid bevordert en de kans op ziektes vermindert	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.154	beseffen hebben van het ontstaan van verslavende gewoonten en de invloed hiervan op het functioneren als mens	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.155	omgaan met 'eenvoudige gezondheidsproblemen' en beseffen van consequenties of herstelmogelijkheden	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.160	verkennen m.b.t. het voorkomen, het gevaar en het gebruik van bacteriën en virussen in relatie tot gezondheid (infectie, griep, inenten)	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
34	FASE 3	OJW.3.161	bekend zijn met instanties die op het gebied van lichamelijke en geestelijke gezondheid hulpverleners en belangen behartigen (bijv. GGD, Riagg, Leger des Heils, Kindertelefoon, Longfonds, Diabetesfonds)	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
35	FASE 1	OJW.1.018	zorgdragen voor je eigen leefomgeving (thuis, klas, school)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.019	ontdekken dat een veilige leefomgeving vraagt om hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam handelen	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.023	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen mensen op school, in de woonplaats, in het land (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.024	verkennen van en beseffen van het belang van leefregels en afspraken thuis, op straat, op school en in de maatschappij (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.025	kennismaken met verschillende voorzieningen in de samenleving zoals onderwijs, politie, brandweer (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.030	veilig gedragen op straat en als (lopende en fietsende) deelnemer aan het verkeer	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.031	bespreken van (eigen) verkeersgedrag	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.032	ontwikkelen van redzaam gedrag als consument	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 1	OJW.1.033	verkennen van de rol van geld in onze samenleving (sparen, ruilen, lenen en kopen)	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.034	verkennen van de betekenis van privacy (in Nederland)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.037	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen en het verschil met 'de baas spelen' (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.043	verkennen van organisatie, functie en taken van onderwijs en gezondheidszorg (sociale voorzieningen) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.044	verkennen van functie en taken van politie en justitie in de samenleving (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving

35	FASE 2	OJW.2.051	verwoorden van (eigen) verkeersgedrag en handelingsalternatieven bedenken	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.052	veilig gedragen op straat en als (zelfstandig) deelnemer aan het verkeer	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.053	oriënteren op en bespreken van de verkeersinrichtingselementen in de eigen omgeving zoals verkeerborden	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.054	onderzoeken van de rol van geld in onze samenleving (kopen, verkopen, betalen, sparen)	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.055	verkennen van invloeden op de consumptie van mensen en de rol van reclame	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.056	uitwisselen van ervaringen in de rol van consument (bijv. met betrekking tot reclame en productkeuze)	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 2	OJW.2.057	beseffen dat werken voor je geld een dienst voor een ander betekent en dat dit onafhankelijk maakt (inkomsten/uitgaven)	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 2	OJW.3.092	onderzoeken wat de invloed is van het consumptiepatroon van de mens op het milieu (bijv. afvalprobleem)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
35	FASE 3	OJW.3.020	uitvoeren van taken in een groep: plannen maken en de uitvoering organiseren (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
35	FASE 3	OJW.3.032	bewust worden van de (eigen) bijdrage aan een veilige leefomgeving	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.033	herkennen van en passend omgaan met gevaarlijke situaties	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.055	onderscheiden van gedragskeuzen in het verkeer en daar standpunten over innemen	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.056	verantwoord handelen in het verkeer onder verschillende omstandigheden en weersgesteldheden (zowel individueel als in groepsverband)	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.057	kennismaken van belangrijke wet- en regelgeving omtrent het verkeer en hiernaar handelen	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.058	beseffen dat verkeer afhankelijk is van menselijk handelen en als zodanig veranderbaar is	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.059	verlenen van eenvoudige verkeershulp aan jongeren en ouderen	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.060	(bewust) omgaan met (zak-)geld	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.061	onderzoeken wat de invloed op de consumptie van mensen is op biologisch, commercieel en sociaal gebied en de rol die je als consument kunt nemen	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.062	ervaren wat het belang is van aspecten als gezondheid, veiligheid en stevigheid (maar ook duurzaamheid) bij de keuze van een product	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.063	onderzoeken van de rechten als consument en hoe hiermee om te gaan	Consument zijn	De samenleving
35	FASE 3	OJW.3.064	verkennen van de functie van een bank en de werking van bankrekeningen, internet- en mobiel bankieren	Consument zijn	De samenleving
36	FASE 1	OJW.1.022	bespreken van het recht op 'vrijheid van meningsuiting' (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 1	OJW.1.023	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen mensen op school, in de woonplaats, in het land (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 1	OJW.1.024	verkennen van en beseffen van het belang van leefregels en afspraken thuis, op straat, op school en in de maatschappij (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.030	beseffen wat de betekenis is van 'veilig zijn' in Nederland	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.031	bewust worden dat mensen om verschillende redenen vluchten uit hun eigen land (oorlog, identiteit, natuurrampen)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.036	bewust worden dat elk mens dus ook elke kind rechten heeft (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.037	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen en het verschil met 'de baas spelen' (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.038	kennismaken met rol, belang en principes van (nationale) wetgeving (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.039	verkennen van doelen en mogelijke vormen van verkiezingen (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.040	kennismaken met taken en werkwijze van een gemeentebestuur als vorm van openbaar bestuur (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.041	kennismaken met taken en werkwijze van de regering en het parlement (politiek) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.042	verkennen van de monarchie van Nederland en andere staatsvormen (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.043	verkennen van organisatie, functie en taken van onderwijs en gezondheidszorg (sociale voorzieningen) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.044	verkennen van functie en taken van politie en justitie in de samenleving (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 2	OJW.2.045	kennismaken met internationale samenwerkingsverbanden zoals Unicef en ontwikkelingsorganisaties (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.034	verkennen waarom mensen vluchten uit hun eigen land (grenzen en identiteit, oorlog en vrede)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.036	onderzoeken wat privacy is en hoe hiermee om te gaan in een veranderende samenleving	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.037	beseffen van het belang van vrije meningsuiting (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.039	verdiepen in kinderrechten/mensen-rechten en het belang hiervan (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.040	verkennen van (taken van) internationale instellingen zoals de Verenigde Naties (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.041	inzicht krijgen in (het functioneren van) de parlementaire democratie in Nederland (staatsinrichting) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.042	onderzoeken van indeling en werkwijze van openbaar bestuur op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.043	verkennen van rol en belang van (internationale) wetgeving en de wijze waarop deze tot stand komt (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.044	zicht krijgen op het ontstaan van de huidige machtsblokken in de wereld (oorlog en vrede) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.046	verkennen van de samenwerking tussen landen op politiek en economisch gebied en onderzoeken hoe dit zichtbaar is in de samenleving (globalisering, wereldeconomie) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
36	FASE 3	OJW.3.047	verdiepen in aspecten van de verzorgingsstaat Nederland zoals stimuleren van 'een leven lang leren' (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 1	OJW.1.002	openstaan voor gevoelens en emoties van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.003	ervaren van overeenkomsten en verschillen in opvattingen en gewoonten van mensen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.004	ervaringen opdoen met eenvoudige filosofische gesprekken	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.006	rekening houden met de ander	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.008	ervaren dat door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander

37	FASE 1	OJW.1.009	ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben (onder andere samen spelen en samenwerken) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.010	bespreken van verschillende vormen van samenleven, dat dit kan veranderen in de tijd en wat dit voor mensen betekent (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.011	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.012	samen spelen, samen werken en omgaan met elkaar (met diversiteit in bijv. sociaal-culturele achtergronden) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 1	OJW.1.023	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen mensen op school, in de woonplaats, in het land (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 1	OJW.1.024	verkennen van en beseffen van het belang van leefregels en afspraken thuis, op straat, op school en in de maatschappij (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 1	OJW.1.025	kennismaken met verschillende voorzieningen in de samenleving zoals onderwijs, politie, brandweer (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 2	OJW.2.003	ervaren dat situaties gevoelens oproepen die niet door iedereen hetzelfde beleefd worden (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.004	uiten en bespreken van een eigen mening en realiseren dat niet iedereen dezelfde mening heeft (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.006	bespreken dat conflicten veroorzaakt kunnen worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens en hoe hiermee om te gaan (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.007	inleven in en rekening houden met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.008	samen onderzoeken van filosofische vragen zonder vaststaande antwoorden te veronderstellen of aan het eind te verwachten	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.011	leren om op een zelfbewuste manier verzoeken te doen - te weigeren, complimenten te geven - aan te nemen, kritiek te geven - te ontvangen (weerbare houding)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.012	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.013	onderkennen van vooroordelen en uitingen van discriminatie bij zichzelf en anderen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.016	verwoorden hoe eenvoudige conflictsituaties in de eigen omgeving ontstaan zijn en welke oplossingen mogelijk zijn (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.018	ontdekken dat de manier waarop je je gedraagt in een bepaalde rol sterk wordt beïnvloed door het verwachtingspatroon dat bij die rol hoort	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.019	samenwerken in een groep: taken verdelen en uitvoeren, afspraken maken en nakomen, hulp vragen en accepteren (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.021	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.024	beseffen dat vriendschappen kunnen verschillen maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.029	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
37	FASE 2	OJW.2.035	kennismaken van de begrippen vooroordeel, discriminatie, tolerantie, emancipatie en de vrijheid van meningsuiting en hun onderlinge relatie en onderzoeken wat de effecten zijn (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
37	FASE 2	OJW.2.036	bewust worden dat elk mens dus ook elke kind rechten heeft (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
37	FASE 2	OJW.2.037	beseffen dat er mensen zijn aangewezen die de leiding hebben over groepen en het verschil met 'de baas spelen' (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 2	OJW.2.043	verkennen van organisatie, functie en taken van onderwijs en gezondheidszorg (sociale voorzieningen) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 2	OJW.2.044	verkennen van functie en taken van politie en justitie in de samenleving (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
37	FASE 2	OJW.2.053	oriënteren op en bespreken van de verkeersinrichtingselementen in de eigen omgeving zoals verkeersborden	Deelnemen aan het verkeer	De samenleving
37	FASE 3	OJW.3.003	beseffen van de invloed van eigen gevoelens in de omgang met anderen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.004	inspelen op de gedachtegang van anderen vanuit de eigen positie (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.005	verklaren dat het gedrag van iemand het gevolg kan zijn van emoties, gevoelens, opvattingen en wensen	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.006	inleven in en omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.007	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.008	ontdekken dat veel persoonlijke eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden (identiteit)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.009	samenhang zien tussen integratie en behoud van je eigen identiteit (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.010	filosoferen over een idee zonder dit meteen om praktische redenen af te wijzen (gebruiken van gedachten experimenten)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.013	ontwikkelen van een weerbare houding en ontdekken van het belang hiervan (op een zelfbewuste manier verzoeken doen en weigeren, complimenten geven en aannemen, kritiek geven en ontvangen)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.014	onderkennen van pesten en bewust zijn van pestgedrag en werken aan adequate oplossingen	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.015	onderkennen van vooroordelen en discriminatie bij zichzelf en anderen en bespreken hoe hiermee om te gaan (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.017	zich medeverantwoordelijk voelen voor het recht op eigen ontplooiing en dat van anderen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.018	omgaan met conflictsituaties in de eigen omgeving door voor alle partijen passende oplossingen te vinden (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.021	gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.027	bespreken van de invloed van sociale druk van anderen en de media op seksueel gedrag	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.031	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
37	FASE 3	OJW.3.038	bespreken van verschillende uitingsvormen van discriminatie en waardoor discriminatie kan ontstaan (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
37	FASE 3	OJW.3.039	verdiepen in kinderrechten/mensen-rechten en het belang hiervan (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
37	FASE 3	OJW.3.045	kennis en inzicht verwerven in het ontstaan van (internationale) conflicten en de wijze waarop naar oplossingen wordt gestreefd (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving

38	FASE 1	OJW.1.004	ervaringen opdoen met eenvoudige filosofische gesprekken	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.010	bespreken van verschillende vormen van samenleven, dat dit kan veranderen in de tijd en wat dit voor mensen betekent (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.012	samen spelen, samen werken en omgaan met elkaar (met diversiteit in bijv. sociaal-culturele achtergronden) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.013	ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.015	bespreken van verschillende relativismen	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.016	bespreken wat verliefdheid betekent en op welke manieren mensen hieraan uiting geven	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.017	bespreken dat het aanraken van (bepaalde delen van) het lichaam positieve en negatieve gevoelens kan oproepen en hoe hiermee om te gaan	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 1	OJW.1.034	kennismaken met gebruiken, leefgewoonten en feestdagen vanuit verschillende culturele achtergronden in de eigen omgeving (bijv. eetgewoonten, kleding, bouwstijlen) (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 1	OJW.1.035	kennismaken met gebruiken en feestdagen bij verschillende levensbeschouwingen (geestelijke stromingen) (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 2	OJW.2.003	ervaren dat situaties gevoelens oproepen die niet door iedereen hetzelfde beleefd worden (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.004	uiten en bespreken van een eigen mening en realiseren dat niet iedereen dezelfde mening heeft (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.006	bespreken dat conflicten veroorzaakt kunnen worden door tegenstellingen in belangen, opvattingen en gevoelens en hoe hiermee om te gaan (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.008	samen onderzoeken van filosofische vragen zonder vaststaande antwoorden te veronderstellen of aan het eind te verwachten	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.013	onderkennen van vooroordelen en uitingen van discriminatie bij zichzelf en anderen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.017	ontdekken dat iedereen deel uitmaakt van verschillende groepen waarin verschillende rollen worden vervuld (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.020	bespreken van ervaringen met verschillende samenlevingsvormen zoals woon-, leef- en werkgemeenschappen en wat dit voor mensen betekent (wederzijdse afhankelijkheid en beïnvloeding) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.022	onderzoeken van de wijze van (samen)leven van mensen in Nederland (multiculturele samenleving) (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.023	inzien hoe sekserollen ontstaan en worden aangeleerd (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.025	bespreken dat verliefdheid kan verschillen in aspecten als uitingsvorm, leeftijd en geslacht maar altijd vertrouwen en respect als basis hebben	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.026	beseffen dat mensen elkaar kussen, strelen, elkaar aanraken of een andere vorm van seksueel gedrag vertonen, omdat ze van iemand houden of omdat ze dat prettig vinden	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.027	bespreken dat mensen kunnen kiezen voor verschillende relativismen en dat daar verschillend over wordt gedacht	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.028	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.029	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 2	OJW.2.035	kennismaken van de begrippen vooroordeel, discriminatie, tolerantie, emancipatie en de vrijheid van meningsuiting en hun onderlinge relatie en onderzoeken wat de effecten zijn (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
38	FASE 2	OJW.2.058	ontdekken van verschillen in gebruiken en leefgewoonten vanuit verschillende culturele achtergronden in de eigen omgeving (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 2	OJW.2.059	onderzoeken van kenmerkende eigenschappen van verschillende geestelijke stromingen in Nederland	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 2	OJW.2.060	ontdekken van de relatie tussen rol en verwachtingspatroon van mensen en de wijzigingen in beide onder invloed van tijd en (sub)cultuur (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 2	OJW.2.061	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 3	OJW.3.006	inleven in en omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.008	ontdekken dat veel persoonlijke eigenschappen en vaardigheden niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden (identiteit)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.009	samenhang zien tussen integratie en behoud van je eigen identiteit (b)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.010	filosoferen over een idee zonder dit meteen om praktische redenen af te wijzen (gebruiken van gedachten experimenten)	Gevoelens, wensen en opvattingen	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.015	onderkennen van vooroordelen en discriminatie bij zichzelf en anderen en bespreken hoe hiermee om te gaan (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.019	verkennen van kenmerken en overeenkomsten van en verschillen tussen samenlevingsvormen zoals woon-, leef- en werkgemeenschappen (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.022	inzien hoe sekserollen ontstaan en worden aangeleerd (b)	Samen leven en samenwerken	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.024	samen bespreken van emoties bij verliefdheid en de relatie met seksualiteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.025	bespreken dat er verschillende uitingsvormen van en opvattingen over seks zijn	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.026	realiseren dat er verschillende gewoonten en opvattingen bestaan over bloot	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.027	bespreken van de invloed van sociale druk van anderen en de media op seksueel gedrag	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.028	bespreken dat mensen kunnen kiezen voor verschillende relativismen en welke consequenties dat heeft	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.029	beseffen dat (bewust) kinderen krijgen beïnvloed kan worden door persoonlijke keuze, religie, cultuur en inkomen	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander

38	FASE 3	OJW.3.030	bespreken wat seksueel misbruik inhoudt en op welke manier hulp te vragen is	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.031	beseffen van het belang van (seksuele) integriteit	Relaties en seksualiteit	Jezelf en de ander
38	FASE 3	OJW.3.038	bespreken van verschillende uitingsvormen van discriminatie en waardoor discriminatie kan ontstaan (b)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
38	FASE 3	OJW.3.065	onderzoeken van gebruiken, leefgewoonten en feestdagen van mensen met verschillende culturele achtergronden in de wereld (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 3	OJW.3.066	onderscheiden van belangrijke geestelijke stromingen in de wereld en de invloed van hun kenmerkende eigenschappen op een samenleving (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 3	OJW.3.067	bespreken van ontwikkelingen als ontkerkelijking en uitbreiding van geloofsgemeenschappen en de (mogelijke) invloed op de samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
38	FASE 3	OJW.3.069	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
39	FASE 1	OJW.1.048	bewust worden dat de mens invloed heeft op de natuurlijke omgeving	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 1	OJW.1.049	onderzoeken van een positieve bijdrage aan de zorg voor het <u>milieu</u>	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 2	OJW.3.092	onderzoeken wat de invloed is van het consumptiepatroon van de mens op het milieu (bijv. afvalprobleem)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 2	OJW.3.093	beseffen van het belang om natuur te behouden	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 2	OJW.3.094	verkennen van mogelijkheden van de mens om bij te dragen aan behoud/herstel van het natuurlijk evenwicht (watermanagement)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 2	OJW.3.095	zorgdragen voor het milieu	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 2	OJW.3.096	verkrijgen van een beginnend ecologisch inzicht (<u>duurzame ontwikkeling</u>)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 3	OJW.2.081	verkennen van aspecten van het begrip 'milieu' zoals milieuvervuiling	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 3	OJW.2.082	verantwoordelijkheid dragen voor de eigen leefomgeving en een actieve bijdrage leveren aan de zorg voor het milieu	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 3	OJW.2.084	werken aan een duurzame samenleving	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
39	FASE 3	OJW.2.085	verkennen van de relatie tussen natuur en milieu (bijv. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
40	FASE 1	OJW.1.045	verkennen van verschijnselen die voorkomen in de natuurlijke omgeving (vegetatie en dieren)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
40	FASE 1	OJW.1.058	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote diversiteit aan planten, dieren en schimmels (paddenstoelen)	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.059	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur (met planten en dieren)	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.060	waarnemen en verkennen van de omgeving met al je zintuigen	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.061	ervaren dat bomen (en andere planten) veranderen met de seizoenen	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.062	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.065	kennismaken van enkele veel voorkomende planten en dieren in de eigen omgeving met naam, enkele kenmerken en de leefomstandigheden	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.066	realiseren dat <u>planten</u> en <u>dieren</u> voedsel zijn voor andere planten en dieren en voor de mens (voedselkringloop)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.072	beseffen dat planten, dieren en de mens in hun leefomgeving water, voedsel en een plek nodig hebben om te leven	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.073	realiseren dat mensen voedsel meestal moeten bewerken en bereiden	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.074	waarnemen en verkennen van elementaire fasen in groei, ontwikkeling (bloei) en voortplanting van planten, van dieren en van de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.075	realiseren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.076	ontdekken dat sommige dieren eieren leggen en dat de geboorte wordt voorafgegaan door de ontwikkeling in een ei	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 1	OJW.1.077	bespreken dat <u>mensen</u> en sommige dieren levend baren en dat de geboorte wordt voorafgegaan door een periode van gedragen worden door de moeder	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.073	onderzoeken hoe de ruimte om je heen er uitziet	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
40	FASE 2	OJW.2.075	ontdekken wat er groeit en bloeit in de ruimte om je heen (vegetatie)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
40	FASE 2	OJW.2.101	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en paddenstoelen (schimmels)	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.102	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.103	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.108	verkennen van de functionele waarde van planten en dieren voor de mens zoals leverancier van zuurstof en voedsel en de rol voor genezing	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.109	verkennen van de rol van <u>planten</u> en <u>dieren</u> bij <u>technologische ontwikkelingen</u> en uitvindingen (bijv. klittenband, neus hoesnelheidstrein, oppervlak zwempak)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens

40	FASE 2	OJW.2.113	onderzoeken dat planten, dieren en de mens voor groei en ontwikkeling voedsel, water, licht en juiste temperatuur nodig hebben	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.114	verkennen van aanpassingen van planten en dieren aan temperatuur, droogte, wind en vijanden waardoor ze in een bepaalde omgeving kunnen overleven	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.115	observeren van het gedrag van een dier in relatie tot de omgeving	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.116	beseffen wat het belang is van voeding en een goed voedingspatroon	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.118	onderzoeken waarvoor je je zintuigen gebruikt en nodig hebt in je omgeving, bewust ervaren van de werking ervan en verkennen waarvoor dieren hun zintuigen gebruiken	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.119	beseffen dat mensen, dieren en planten geboren worden of ontkiemen, groeien en ontwikkelen, zich kunnen voortplanten en zullen doodgaan (levenscyclus)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.120	verkennen van vormen van voortplanting bij planten (via zaad dat zich ontwikkelt in een vrucht of via knol, bol of uitlopers)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 2	OJW.2.121	onderzoeken hoe zaden van planten zich verspreiden (wind, water, vogels) en volgen van de ontwikkeling van zaadje (ontkiemen) naar plant (zaaiproeven) bij verschillende (snelgroeiende) zaden	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.112	ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en paddenstoelen (schimmels)	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.113	ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.114	met zorg omgaan met <u>planten</u> en <u>dieren</u>	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.115	ordenen en indelen van planten en dieren in hoofdgroepen en soorten (plantenrijk en dierenrijk)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.122	ordenen en op naam brengen van, planten (en paddenstoelen) en dieren uit de omgeving met behulp van passende determinatieleutels (op kaart en computer)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.123	onderzoeken van het 'sociale verband' waarin dieren leven	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.124	kennismaken met fossielen en het begrip evolutie; vergelijken van fossielen met huidige planten en dieren	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.125	onderzoeken van het 'sociale verband' de wisselwerking tussen planten, dieren, mensen en omgeving	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.126	onderzoeken waarom mensen dieren houden en gewassen beheren	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.127	onderzoeken van voedselrelaties en voedselketens (of -kringlopen) met de rol van planten, dieren, schimmels en bacteriën (levenscyclus)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.128	reflecteren op betekenissen van <u>dieren</u> en <u>planten</u> in relatie tot voor mensen relevante <u>technologische ontwikkelingen</u> (bijv. op het gebied van voeding, medicijnen, apparatuur)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.132	verkennen van uiterlijke overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van mensen, mensen in hun omgeving en elders in de wereld alsook tussen mensen en (zoog)dieren	De mens	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.136	onderzoeken hoe planten en dieren zich aanpassen aan de seizoenen en leefomgevingen (bijv. groeien of leven in 'sociaal verband')	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.137	onderzoeken van het gedrag van dieren (bijv. bodemdieren, huisdier)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
40	FASE 3	OJW.3.141	uitvoeren van eenvoudige experimenten met planten (bijv. factoren die van invloed zijn op de groei) en met dieren (bijv. factoren die van invloed zijn op de voorkeuren van grondieren zoals regenwormen); waarbij de zorg voor levende organismen niet uit het oog wordt verloren	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.063	waarnemen van de elementaire onderdelen van de plant en van het dier en de functie ervan	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.064	verkennen van uiterlijke kenmerken van planten, van dieren zoals vorm, kleur, bouw en beharing:	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.067	herkennen en benoemen van onderdelen van het eigen lichaam (mens)	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.068	verkennen van de globale werking van lichaamsdelen	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.069	onderzoeken van de vorm en functie van de zintuigen van de mens	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.070	ontdekken en benoemen van eigen duidelijke uiterlijke kenmerken en de overeenkomsten of verschillen met andere mensen (kinderen)	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 1	OJW.1.071	vergelijken van onderdelen van de <u>mens</u> met onderdelen van dieren	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.104	verkennen en onderzoeken van de elementaire onderdelen van planten en dieren (zoals organen) en de functie ervan	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.105	waarnemen en op basis van uiterlijke kenmerken vergelijken van (delen van) verschillende planten (bijv. vorm, kleur, bouw, geur, bloeiwijze) en vergelijken van (delen van) verschillende dieren (bijv. vorm, kleur, bouw, beharing, gedrag)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.106	verkennen van eigenschappen en kenmerken van planten en dieren die passen bij de leefomgeving (levensgemeenschap)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.107	hanteren van eenvoudige zoekkaarten van planten en van dieren	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.109	verkennen van de rol van <u>planten</u> en <u>dieren</u> bij <u>technologische ontwikkelingen</u> en uitvindingen (bijv. klittenband, neus hogesnelheidstrein, oppervlak zwempak)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.110	onderzoeken van de uitwendige vorm en bouw van de ledematen van de mens en hun functie (vorm en functie)	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.111	onderscheiden en verkennen bij jezelf van 'de van buitenaf waarneembare' inwendige lichaamsdelen en organen (hart, bloedsomloop, longen, spieren, skelet, ademhaling en spijsverteringsstelsel) en verkennen wat hun functie is	De mens	Planten, dieren en de mens

41	FASE 2	OJW.2.112	ontdekken van overeenkomsten en verschillen in uiterlijk, bouw en (voort)beweging tussen <u>mensen</u> onderling en tussen mens en zoogdieren	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.114	verkennen van aanpassingen van planten en dieren aan temperatuur, droogte, wind en vijanden waardoor ze in een bepaalde omgeving kunnen overleven	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.116	beseffen wat het belang is van voeding en een goed voedingspatroon	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.117	onderzoeken en waarnemen van de elementaire fasen in groei en ontwikkeling van dieren en van de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.118	onderzoeken waarvoor je je zintuigen gebruikt en nodig hebt in je omgeving, bewust ervaren van de werking ervan en verkennen waarvoor dieren hun zintuigen gebruiken	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.119	beseffen dat mensen, dieren en planten geboren worden of ontkiemen, groeien en ontwikkelen, zich kunnen voortplanten en zullen doodgaan (levenscyclus)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.120	verkennen van vormen van voortplanting bij planten (via zaad dat zich ontwikkelt in een vrucht of via knol, bol of uitlopers)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.121	onderzoeken hoe zaden van planten zich verspreiden (wind, water, vogels) en volgen van de ontwikkeling van zaadje (ontkiemen) naar plant (zaaiproeven) bij verschillende (snelgroeiende) zaden	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.122	verkennen van manieren waarop dieren zich voortplanten en realiseren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 2	OJW.2.123	oriënteren op de <u>voortplanting</u> en de functie(s) van voortplantingsorganen bij <u>mensen</u> en de vergelijking maken met dieren	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.116	verkennen van overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van verschillende plantensoorten en tussen onderdelen van verschillende diersoorten	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.117	kennismaken met de begrippen organisme, orgaan en cellen	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.118	kennismaken met inwendige organen van dieren	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.119	verkennen van overeenkomsten en verschillen van onderdelen bij (zaad)planten en vergelijken van (inwendige) organen van (zaad-)planten met die van dieren en de mens	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.120	vergelijken van organen van dieren met die van de mens en van (zaad-) planten	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.121	onderzoeken van het verband tussen vorm en functie bij (onderdelen van) planten en bij (onderdelen van) dieren	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.129	onderzoeken van vorm en functie van uitwendige en inwendige lichaamsdelen (organen) van de mens en systemen van het menselijk lichaam (ademhaling, bloedsomloop, voortbeweging en stofwisseling)	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.130	bewust ervaren van het belang en de functie van zelfs kleinste onderdelen van een mens	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.131	onderzoeken van de bouw en functie van het skelet	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.132	verkennen van uiterlijke overeenkomsten en verschillen tussen onderdelen van mensen, mensen in hun omgeving en elders in de wereld alsook tussen mensen en (zoog)dieren	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.133	vergelijken van organen van de mens met die van dieren en (zaad)planten	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.134	verkennen van overeenkomsten en verschillen in functioneren van het ademhalingsstelsel, voortbewegingsapparaat en zintuigen van <u>mensen</u> en bepaalde groepen dieren	De mens	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.135	ervaren dat voor dieren en voor de mens voedsel en water noodzakelijk zijn voor groei en ontwikkeling (opbouw, handhaving, herstel en energie)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.137	onderzoeken van het gedrag van dieren (bijv. bodemdieren, huisdier)	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.141	uitvoeren van eenvoudige experimenten met planten (bijv. factoren die van invloed zijn op de groei) en met dieren (bijv. factoren die van invloed zijn op de voorkeuren van grondieren zoals regenwormen); waarbij de zorg voor levende organismen niet uit het oog wordt verloren	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.142	uitzoeken van de werking en functies van zintuigen, huid, afweersysteem, spierstelsel, skelet, bloedvatstelsel, ademhalingsstelsel, spijsverteringsstelsel en voortplantingsorganen bij dieren en bij de mens	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.143	onderzoeken welke onderdelen van planten zorgen voor functies als stevigheid, voortplanting, stofwisseling en transport	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.144	onderzoeken van de wijze waarop de zintuigen verschijnselen als licht, kleur, geur of geluid waarnemen	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.145	bewust ervaren van de complexe samenwerking van lichaamsdelen bij menselijk handelen en bewegen	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.146	onderzoeken en waarnemen van het verschil tussen voortplanting door zaad en door knol, bol en uitlopers	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.147	kennismaken van de ontwikkelingsfasen bij de voortplanting van dieren	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens

41	FASE 3	OJW.3.148	beseffen dat soortkenmerken worden doorgegeven aan nakomelingen en wat daar het gevolg van is	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.149	kennisnemen en onderzoeken van aspecten van de voortplanting van de mens en seksualiteit zoals doorgifte van erfelijke eigenschappen	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
41	FASE 3	OJW.3.150	verkennen van lichamelijke veranderingen die optreden bij <u>mensen</u> tijdens de puberteit	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
42	FASE 1	OJW.1.091	verkennen en benoemen van dingen en verschijnselen in de natuurkunde met karakteristieke eigenschappen als resultaat van: ik zie, ik hoor, ik voel, ik ruik, ik proef	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 1	OJW.1.092	ontdekken en verwonderen over: licht (licht en donker), geluid (volume, toonhoogte), temperatuur (warmte), kracht (van magneten, van water) en elektriciteit (lamp en zoemer)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 1	OJW.1.093	beseffen dat natuurkundige verschijnselen veel bieden, maar ook gevaarlijk kunnen zijn	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.173	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel licht: lichtbronnen; doorlaten of terugkaatsen van licht (licht gaat alle kanten op); schaduwvorming; relatie met zien; relatie met verwarmen	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.174	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel geluid: geluidsbronnen; eigenschappen van geluid (geluidstrilling, geluidsterkte, toonhoogte, klankkleur); relatie met horen en gehoorschade	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.175	ervaring opdoen met en onderzoeken van temperatuur (warmte): warmtebronnen; warm en koud is relatief; verandering van temperatuur verandert stoffen (vriezen/-koelen leidt tot stollen/-krimpen; verwarmen/-koken leidt tot smelten/-verdampen/-uitzetten)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.176	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel kracht: krachtbronnen; kracht door mensen (spierkracht); kracht van water (drijven/-zweven/-zinken/-stromen)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.177	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel magnetisme: aantrekken en afstoten van magneten; magnetisme als eigenschap van materialen	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.178	ervaring opdoen met en onderzoeken van het verschijnsel elektriciteit: stroom gaat rond in een gesloten stroomkring; het ontstaan van statische elektriciteit; gebruik door en gevaar voor de mens	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 2	OJW.2.179	verkennen van energie: energiebronnen (aardgas, aardwarmte, biomassa, hout, olie, water, wind, zon, maar ook mens en paard); relateren aan vormen van energie (warmte, licht, kracht en geluid); reflectie op het gebruik van energiebronnen (beschikbaarheid, voor- en nadelen)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.144	onderzoeken van de wijze waarop de zintuigen verschijnselen als licht, kleur, geur of geluid waarnemen	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
42	FASE 3	OJW.3.178	onderzoeken van het verschijnsel licht: lichtbronnen; materialen die licht doorlaten (lichtbreking), licht terugkaatsen (schaduw/-spiegelen) en licht absorberen (verwarmen); licht kan worden gesplitst in kleuren (prisma); relatie met zien; lichtsterkte in lumen	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.179	onderzoeken van het verschijnsel geluid: geluidsbronnen; eigenschappen van geluid (geluidstrilling, geluidsterkte, toonhoogte, factoren die de klank bepalen en voortplanting door materiaal); relatie met horen (waarnemen van geluid in bijv. verkeer) en gehoorschade	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.180	onderzoeken van temperatuur (warmte): warmtebronnen en koelapparaten; stoffen veranderen door temperatuurverandering (vriezen/-koelen leidt tot stollen/-krimpen/-condenseren, verwarmen/-koken leidt tot smelten/-verdampen/-uitzetten)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.181	onderzoeken van het verschijnsel kracht: zwaartekracht; wrijvingskracht; kracht van lucht; kracht van water (opwaartse kracht)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.182	onderzoeken van het verschijnsel magnetisme: aantrekken en afstoten van magneten (relatie met de begrippen noordpool/-zuidpool en werking van een kompas); magnetische eigenschappen van materialen	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.183	onderzoeken van het verschijnsel elektriciteit: materialen die stroom doorlaten (geleiden) of niet (isoleren); stroomkringen; werking van een elektromagneet (spoel, dynamo); opwekken van statische elektriciteit; reflectie op gebruik en gevaar van elektriciteit	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.184	verkennen van het gebruik van natuurkundige verschijnselen in verschillende technologieën	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
42	FASE 3	OJW.3.186	onderzoeken van <u>energie</u> : voorbeelden van energiebronnen (aardgas, aardwarmte, olie, biomassa, hout, kernenergie, water, wind, zon, maar ook mens en paard); energiebronnen kunnen verschillende vormen van energie leveren; energievormen kunnen in elkaar overgaan waarbij geen energie verloren gaat (bijv. licht in warmte, elektriciteit in warmte en licht, spierkracht in beweging); reflectie op gebruik van energiebronnen (beschikbaarheid, voor- en nadelen)	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
43	FASE 1	OJW.1.040	ervaren en onderzoeken van weersverschijnselen en de relatie met de seizoenen (het regent, het waait, de zon schijnt)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 1	OJW.1.041	beseffen van de invloed van <u>weer</u> en seizoenen op de mens	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 2	OJW.2.065	ervaren en onderzoeken wat het weerbeeld per seizoen is (in regen, hagel en sneeuw, wind, temperatuur en mate van bewolking)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 2	OJW.2.066	beseffen van weersverschillen in de ruimte (plekken in Nederland) en in de tijd	Weer en klimaat	De ruimte om je heen

43	FASE 2	OJW.2.067	realiseren dat weer en seizoenen invloed hebben op mensen, dieren en planten	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 2	OJW.2.068	samenhang zien tussen weer en klimaat	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 2	OJW.2.069	waarnemingen doen aan het <u>weer</u> met passende weersinstrumenten	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 3	OJW.3.076	onderzoek doen aan weersverschijnselen (windrichting, windkracht, luchtdruk, temperatuur, type en hoeveelheid neerslag en mate en soort van bewolking)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 3	OJW.3.077	beschrijven van een weerbeeld per seizoen en weersverschillen in de ruimte (plekken in de wereld) en in de tijd (historisch)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
43	FASE 3	OJW.3.080	onderzoeken van de invloed van weer en klimaat op mens, dier, plant en landschap	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
44	FASE 1	OJW.1.094	verkennen en ontdekken van eigenschappen van materialen en stoffen	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 1	OJW.1.095	aangeven waarvan voorwerpen zijn gemaakt en de relatie tussen de vorm en de functie onderzoeken	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 1	OJW.1.097	verkennen en toepassen van eenvoudige constructieprincipes voor een stabiel en stevig product (constructies) zoals stapelen, in elkaar passen, in-verband-leggen o.a. met constructiematerialen	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 1	OJW.1.098	experimenteren met eenvoudige verbindingen (bijv. lijm, knopen, spijkers, schroeven, bouten en moeren)	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 1	OJW.1.099	onderzoeken en ervaren van bewegings- en overbrengings-principes zoals de werking van een touw met opwindas (hijskraan) en een scharnier	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.109	verkennen van de rol van <u>planten</u> en <u>dieren</u> bij <u>technologische ontwikkelingen</u> en uitvindingen (bijv. klittenband, neus hogesnelheidstrein, oppervlak zwempak)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
44	FASE 2	OJW.2.180	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met een natuurkundig verschijnsel	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.181	verkennen van welk materiaal voorwerpen zijn gemaakt (bijv. metaal, (natuur-)steen, glas, plastic, hout, papier, textiel, beton, polyester)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.182	verkennen van waarneembare eigenschappen van materialen zoals geleiden en isoleren van warmte, geluid en/of elektriciteit, de invloed van vocht (roesten)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.183	verkennen van waarneembare eigenschappen van stoffen: oplossen (bijv. keukenpoeders); mengen en ontmengen (laagjesvorming)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.184	samenhang zien tussen waarneembare eigenschappen van materialen (zowel direct, na verloop van tijd of op een andere plaats zichtbaar)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.185	ontdekken van relaties tussen de werking, de vorm en het gebruikte materiaal bij bekende voorwerpen (denken in vorm-functie van producten en materiaal-functie bij producten)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.186	ontdekken van patronen en ordeningen zoals vormeigenschappen toekennen aan dingen om je heen en patronen ontdekken in de omgeving (bijv. in tegels rond de school, stenen van metselwerk of in zeepbellen)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.188	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met materialen, stoffen of voorwerpen	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.189	onderzoeken van constructies en constructieprincipes die zorgen voor stabiliteit en stevigheid in voorwerpen, gebouwen en kunstwerken zoals brede basis, driehoek-constructies, boog, profiel, buis (bijv. in kast, toren, piramide, brug)	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.191	herkennen en toepassen van verschillende typen verbindingen zoals naaien, nieten, schroeven, solderen, scharnieren, verbinden met klittenband	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.192	onderzoeken hoe kracht en beweging kunnen worden overgebracht zoals kracht via hefboom of katrol, beweging via tandwiel of fietsketting	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.194	herkennen van een geautomatiseerd systeem in een apparaat en uitzoeken welke actie of informatie leidt tot welk effect	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 2	OJW.2.197	opzetten en uitvoeren van een eenvoudig experiment met behulp van een technisch principe	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.128	reflecteren op betekenissen van <u>dieren</u> en <u>planten</u> in relatie tot voor mensen relevante <u>technologische ontwikkelingen</u> (bijv. op het gebied van voeding, medicijnen, apparatuur)	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
44	FASE 3	OJW.3.141	uitvoeren van eenvoudige experimenten met planten (bijv. factoren die van invloed zijn op de groei) en met dieren (bijv. factoren die van invloed zijn op de voorkeuren van grondieren zoals regenwormen); waarbij de zorg voor levende organismen niet uit het oog wordt verloren	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
44	FASE 3	OJW.3.185	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met een natuurkundig verschijnsel	Natuurkundige verschijnselen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.187	onderzoeken uit welk materiaal of uit welke combinaties van materialen een voorwerp bestaat (bijv. metaal, (natuur)steen, glas, plastic, hout, papier, textiel, beton, polyester)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.188	onderzoeken van veranderingen aan waarneembare eigenschappen van materialen: met betrekking tot warmte, geluid en elektriciteit; relatie tussen gewicht en volume; invloed van vocht (roesten); invloed van temperatuur (uitzetten/krimpen); afstotings- en aantrekkingskracht van magnetische materialen	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek

44	FASE 3	OJW.3.189	onderzoeken van eigenschappen van stoffen: oplossen; mengen en ontmengen (waterige en vetachtige lagen); uitzakken (aarde in water)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.190	ontdekken van relaties tussen vorm en functie van producten, de werking en het materiaalgebruik bij producten	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.191	onderzoeken van de kringloop van materiaal aan de hand van bekende voorwerpen	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.193	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met materialen, stoffen of voorwerpen	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.197	onderzoeken en functioneel toepassen van bewegings- en overbrengingsprincipes (snaar), sturingsmechanismen en pneumatiek	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.199	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
44	FASE 3	OJW.3.201	opzetten en uitvoeren van een vergelijkend experiment met behulp van een technisch principe	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 1	OJW.1.096	maken van een object naar eigen <u>ontwerp</u> (idee en inzicht) met materialen en voorwerpen (bijv. bouwen met constructiemateriaal)	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 1	OJW.1.097	verkennen en toepassen van eenvoudige constructieprincipes voor een stabiel en stevig product (constructies) zoals stapelen, in elkaar passen, in-verband-leggen o.a. met constructiematerialen	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 1	OJW.1.098	experimenteren met eenvoudige verbindingen (bijv. lijm, knopen, spijkers, schroeven, bouten en moeren)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 1	OJW.1.099	onderzoeken en ervaren van bewegings- en overbrengings-principes zoals de werking van een touw met opwindas (hijskraan) en een scharnier	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 2	OJW.2.187	ontwerpen en maken van een object naar eigen idee en inzicht waarbij rekening wordt gehouden met het gebruik van materialen	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 2	OJW.2.190	maken van een object met behulp van eenvoudige constructieprincipes zoals profielen en driehoek-constructies (stabiele en stevige constructie)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 2	OJW.2.191	herkennen en toepassen van verschillende typen verbindingen zoals naaien, nieten, schroeven, solderen, scharnieren, verbinden met klittenband	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 2	OJW.2.192	onderzoeken hoe kracht en beweging kunnen worden overgebracht zoals kracht via hefboom of katrol, beweging via tandwiel of fietsketting	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 2	OJW.2.195	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 3	OJW.3.192	ontwerpen en maken van een object naar eigen idee en inzicht en bij de materiaalkeuze rekening houden met materiaaleigenschappen en de functie van het voorwerp	Materialen, stoffen en voorwerpen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 3	OJW.3.194	ontwerpen en maken van een object met behulp van constructieprincipes zoals profielen en driehoek-constructies (stabiele en stevige constructie)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 3	OJW.3.195	gebruik maken van verbindingen bij het uitvoeren van een ontwerp (vaste verbinding zoals pin/gat, genaaid, gelast; los/vaste verbinding zoals knoop, rits, bout en moer)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 3	OJW.3.197	onderzoeken en functioneel toepassen van bewegings- en overbrengingsprincipes (snaar), sturingsmechanismen en pneumatiek	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
45	FASE 3	OJW.3.199	toepassen van technische principes bij het oplossen van een vraag of probleem door deze functioneel te gebruiken in eigen ontwerpen (onderzoeken en ontwerpen)	Technische principes en systemen	Verschijselen uit natuurkunde en techniek
46	FASE 1	OJW.1.040	ervaren en onderzoeken van weersverschijnselen en de relatie met de seizoenen (het regent, het waait, de zon schijnt)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
46	FASE 1	OJW.1.041	beseffen van de invloed van <u>weer</u> en seizoenen op de mens	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
46	FASE 1	OJW.1.042	ontdekken van de aanwezigheid van maan en sterren in de nacht (heelal)	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 1	OJW.1.043	realiseren dat de aanwezigheid en positie van de zon dag, nacht en de seizoenen veroorzaken	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 1	OJW.1.061	ervaren dat bomen (en andere planten) veranderen met de seizoenen	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
46	FASE 2	OJW.2.065	ervaren en onderzoeken wat het weerbeeld per seizoen is (in regen, hagel en sneeuw, wind, temperatuur en mate van bewolking)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
46	FASE 2	OJW.2.066	beseffen van weersverschillen in de ruimte (plekken in Nederland) en in de tijd	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
46	FASE 2	OJW.2.067	realiseren dat weer en seizoenen invloed hebben op mensen, dieren en planten	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
46	FASE 2	OJW.2.070	ervaren dat we de maan in verschillende vormen zien	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 2	OJW.2.071	beseffen dat de aarde draait en beweegt t.o.v. van de zon (heelal)	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 2	OJW.2.072	onderzoeken hoe dag en nacht ontstaan (stand van de zon gedurende de dag en verloop van de schaduw)	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 3	OJW.3.077	beschrijven van een weerbeeld per seizoen en weersverschillen in de ruimte (plekken in de wereld) en in de tijd (historisch)	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
46	FASE 3	OJW.3.080	onderzoeken van de invloed van weer en klimaat op mens, dier, plant en landschap	Weer en klimaat	De ruimte om je heen

46	FASE 3	OJW.3.082	inzicht krijgen in de draaiing van de aarde en beweging van aarde en maan t.o.v. elkaar en t.o.v. de zon (maanstanden, heelal)	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 3	OJW.3.083	verband zien tussen zonnestand, schaduw lengte en daglengte in zomer en winter (en koppelen aan klimaatzone)	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
46	FASE 3	OJW.3.084	kennis nemen van de ligging van de aarde en andere planeten t.o.v. de zon	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.026	verkennen en vergelijken hoe mensen wonen en leven in straat of buurt	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.027	verkennen en bespreken van verhuizen	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.028	kennismaken van beroepen en bezigheden van volwassenen uit de naaste omgeving en hun werklocatie (werken)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.029	verkennen hoe mensen recreëren (bijv. sport, uitstapje, uitgaan, vakantie)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.034	kennismaken met gebruiken, leefgewoonten en feestdagen vanuit verschillende culturele achtergronden in de eigen omgeving (bijv. eetgewoonten, kleding, bouwstijlen) (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.035	kennismaken met gebruiken en feestdagen bij verschillende levensbeschouwingen (geestelijke stromingen) (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.036	ontdekken dat mensen verschillende talen spreken	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 1	OJW.1.044	herkennen van verschillen in landschappen en omgevingen die door mensen zijn ingericht (natuurlandschap en cultuurlandschap)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.045	verkennen van verschijnselen die voorkomen in de natuurlijke omgeving (vegetatie en dieren)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.046	(samen) nadenken over de inrichting van de naaste omgeving	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.047	ontdekken dat mensen de wereld hebben ingedeeld (bijv. <u>grenzen</u> , landen, werelddelen)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.048	bewust worden dat de mens invloed heeft op de natuurlijke omgeving	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.050	kennismaken met voedselproductie in landbouw en veeteelt in de directe omgeving (bijv. kaasmakerij, eierboer, akkerbouw- of veeteeltbedrijf)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.051	kennismaken met verschillende gewassen uit de akkerbouw en tuinbouw	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.052	realiseren dat de basis voor voedingsmiddelen niet uit de fabriek komt	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.053	verkennen dat (bekende) producten ergens worden gemaakt voordat deze in de winkel liggen (zowel voedingsmiddelen als industriële producten)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.054	herkennen van verschillende vormen van transport zoals elektriciteit, data, water, personen en goederen	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.055	verkennen van soorten vervoer en vervoerswegen en de functionaliteit	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.056	kijken naar en praten over 'markante' herkenningspunten in de eigen buurt	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
47	FASE 1	OJW.1.060	waarnemen en verkennen van de omgeving met al je zintuigen	Omgaan met de natuur	Planten, dieren en de mens
47	FASE 2	OJW.2.045	kennismaken met internationale samenwerkingsverbanden zoals Unicef en ontwikkelingsorganisaties (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.046	verkennen waar, wie en hoe mensen wonen in Nederland en wereldwijd (bevolkingsspreiding)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.047	kennismaken met diverse beroepen en beroepsgroepen waarin mensen werken	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.048	verkennen waarvandaan, waarnaartoe en waarom mensen verhuizen (verstedelijking, bevolkingsontwikkeling)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.049	onderzoeken op welke wijze mensen recreëren (ook uitgaan en winkelen)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.050	inzicht krijgen in wijzen waarop mensen in hun levensonderhoud voorzien (<u>werken</u> , verdienen, uitgeven)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.058	ontdekken van verschillen in gebruiken en leefgewoonten vanuit verschillende culturele achtergronden in de eigen omgeving (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.060	ontdekken van de relatie tussen rol en verwachtingspatroon van mensen en de wijzigingen in beide onder invloed van tijd en (sub)cultuur (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.061	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 2	OJW.2.073	onderzoeken hoe de ruimte om je heen er uitziet	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.074	verkennen van verschillende elementen van een landschap (reliëf, hoog/laag, begroeiing, dieren) en vergelijken van landschappen in Nederland (natuurlandschap en cultuurlandschap)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.075	ontdekken wat er groeit en bloeit in de ruimte om je heen (vegetatie)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.077	(samen) nadenken over inrichting van de ruimte om je heen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.078	verkennen van de betekenis en de rol van de verdeling van de wereld in landen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.079	zicht krijgen op (kenmerkende) verschillen tussen ons land en andere landen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen

47	FASE 2	OJW.2.086	onderzoeken wat middelen van bestaan zijn in Nederland (landbouw, visserij, industrie)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.087	onderzoeken van kenmerken van verschillende vormen van landbouw	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.088	verkennen van de voedselproductieketen bij verschillende voedingsmiddelen (ook in relatie tot duurzaamheid)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.089	verkennen van de productieketen bij verschillende industriële producten (ook in relatie tot duurzaamheid)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.090	herkennen van verschillen en overeenkomsten tussen industriële en ambachtelijke producten	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.091	verkennen van de infrastructuur van Nederland	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 2	OJW.2.092	verkennen van de relatie tussen transportwijze en transportdoel bij mensen, goederen, water, energie, data	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.2.080	beseffen dat ingrijpen van de mens op aarde van invloed is op het natuurlijk evenwicht	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.2.083	realiseren dat bepaalde natuurlijke energiebronnen eindig zijn (olie en gas) en andere oneindig zijn (zon, wind en water)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.2.084	werken aan een duurzame samenleving	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.2.085	verkennen van de relatie tussen natuur en milieu (bijv. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.040	verkennen van (taken van) internationale instellingen zoals de Verenigde Naties (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.044	zicht krijgen op het ontstaan van de huidige machtsblokken in de wereld (oorlog en vrede) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.045	kennis en inzicht verwerven in het ontstaan van (internationale) conflicten en de wijze waarop naar oplossingen wordt gestreefd (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.046	verkennen van de samenwerking tussen landen op politiek en economisch gebied en onderzoeken hoe dit zichtbaar is in de samenleving (globalisering, wereldeconomie) (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.047	verdiepen in aspecten van de verzorgingsstaat Nederland zoals stimuleren van 'een leven lang leren' (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.048	verkennen van en inzicht krijgen in de opbouw van het Nederlandse onderwijsstelsel (b)	Organisatie van de samenleving	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.049	bekijken en onderzoeken van de opbouw en inrichting van een dorp/stad naar bebouwing, infrastructuur en bestemming (verstedelijking)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.050	verkennen van verschillen tussen wonen in een grote stad(-swijk) of in een klein dorp en de daar beschikbare voorzieningen	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.051	onderzoeken van de relatie tussen welvaart en de gebouwen, voorzieningen en scholen op verschillende plekken in de wereld	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.052	vergelijken van de levenswijze, welvaart en welzijn in Nederland met een tweede en een derdewereldland (arm en rijk)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.053	onderzoeken van verschillende vormen van recreatie zoals het bezoeken van pretparken, winkelen, wandelen, zwemmen en de bijbehorende locatie(s)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.054	onderzoeken van immigratie en emigratie in verschillende landen en gevolgen hiervan (<u>bevolkingsontwikkeling</u>)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.065	onderzoeken van gebruiken, leefgewoonten en feestdagen van mensen met verschillende culturele achtergronden in de wereld (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.066	onderscheiden van belangrijke geestelijke stromingen in de wereld en de invloed van hun kenmerkende eigenschappen op een samenleving (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.067	bespreken van ontwikkelingen als ontkerkelijking en uitbreiding van geloofsgemeenschappen en de (mogelijke) invloed op de samenleving	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.068	onderzoeken van de cultuur in een land uit Azië, Midden-Oosten, Afrika en Zuid-Amerika (herkenbare aspecten) en vergelijken met culturele elementen uit Nederland	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.069	bespreken wat de invloed is van sekse, cultuur, leeftijd op leefgewoonten en samenleven (b)	Culturen, leefgewoonten en levensbeschouwingen	De samenleving
47	FASE 3	OJW.3.078	verkennen van oorzaken en gevolgen van klimaatverandering	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.085	onderzoeken van elementen van natuurlandschap en cultuurlandschap en het ontstaan hiervan	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.088	vergelijken van verschillende natuurlijke elementen op een bepaalde locatie (bijv. vegetatie in relatie tot neerslag en temperatuur)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.090	(samen) nadenken over de inrichting van de ruimte	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.091	onderzoeken van de functie van <u>grenzen</u> (bijv. natuurlijke grenzen, staatkundige grenzen, politieke grenzen, taalgrenzen, culturele grenzen)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.097	verkennen van locatiefactoren bij verschillende landbouwgewassen	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.098	onderzoeken van economische vestigingsplaats van industrie (nationaal en internationaal)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.099	onderzoeken van welke grondstoffen industriële producten zijn gemaakt, waar deze vandaan komen en hoe deze verwerkt worden	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.100	verkennen van verschillen tussen landbouw, industrie en dienstverlening	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.101	verkennen van het ontstaan van landbouw, industrie en dienstverlening	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.102	onderzoeken van de complexiteit van voedselproductieketens en de relatie tot duurzaamheid	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.103	de mobiliteit van mensen onderzoeken (bijv. overbruggen van afstanden, welke en hoe?)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.104	onderzoeken van transportwijzen en transportdoelen zoals van mensen, goederen, water, energie, data	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen

47	FASE 3	OJW.3.106	onderzoeken van interactiepatronen aan de hand van informatie op een kaart (bijv. woon-werkverkeer, koopgedrag bij levensmiddelen en meubels, recreatie)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
47	FASE 3	OJW.3.125	onderzoeken van het 'sociale verband' de wisselwerking tussen planten, dieren, mensen en omgeving	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
47	FASE 3	OJW.3.126	onderzoeken waarom mensen dieren houden en gewassen beheren	Planten en dieren	Planten, dieren en de mens
48	FASE 1	OJW.1.048	bewust worden dat de mens invloed heeft op de natuurlijke omgeving	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
48	FASE 2	OJW.2.064	verkennen van de verdeling land en water in de ruimte om je heen zoals zeeën, meren, rivieren (<u>stroomgebied</u>)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
48	FASE 2	OJW.2.076	onderzoeken waarom, waar en hoe mensen zich beschermen tegen het water	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
48	FASE 2	OJW.3.094	verkennen van mogelijkheden van de mens om bij te dragen aan behoud/herstel van het natuurlijk evenwicht (watermanagement)	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
48	FASE 3	OJW.2.080	beseffen dat ingrijpen van de mens op aarde van invloed is op het natuurlijk evenwicht	Omgaan met het milieu	De ruimte om je heen
48	FASE 3	OJW.3.074	verkennen welke processen van de aarde tot natuurrampen kunnen leiden (en wat de gevolgen zijn voor mensen)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
48	FASE 3	OJW.3.078	verkennen van oorzaken en gevolgen van klimaatverandering	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
48	FASE 3	OJW.3.089	onderzoeken hoe men in Nederland het water beheert en beheerst (bescherming tegen water)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.026	verkennen en vergelijken hoe mensen wonen en leven in straat of buurt	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 1	OJW.1.027	verkennen en bespreken van verhuizen	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 1	OJW.1.037	bekijken en onderzoeken van verschillende soorten grond	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.038	bekijken en bespreken van elementen van de aarde (bijv. bergen, zeeën, vulkanen, woestijnen en grotten)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.039	verkennen van <u>processen van de aarde</u> (bijv. <u>natuurrampen</u> zoals overstroming, windhoos, aardbeving)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.044	herkennen van verschillen in landschappen en omgevingen die door mensen zijn ingericht (natuurlandschap en cultuurlandschap)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.045	verkennen van verschijnselen die voorkomen in de natuurlijke omgeving (vegetatie en dieren)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.046	(samen) nadenken over de inrichting van de naaste omgeving	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 1	OJW.1.055	verkennen van soorten vervoer en vervoerswegen en de functionaliteit	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.046	verkennen waar, wie en hoe mensen wonen in Nederland en wereldwijd (bevolkings spreiding)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 2	OJW.2.048	verkennen waarvandaan, waarnaartoe en waarom mensen verhuizen (verstedelijking, bevolkingsontwikkeling)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 2	OJW.2.050	inzicht krijgen in wijzen waarop mensen in hun levensonderhoud voorzien (<u>werken</u> , verdienen, uitgeven)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 2	OJW.2.062	onderzoeken wat de samenstelling is van de grond waarop je woont (bodemprofiel) en vergelijken met de bodem elders in Nederland	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.063	onderzoeken wat aardbevingen en vulkanen zijn, hoe deze op aarde ontstaan en wat gevolgen (kunnen) zijn (processen van de aarde, natuurrampen)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.064	verkennen van de verdeling land en water in de ruimte om je heen zoals zeeën, meren, rivieren (<u>stroomgebied</u>)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.066	beseffen van weersverschillen in de ruimte (plekken in Nederland) en in de tijd	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.074	verkennen van verschillende elementen van een landschap (reliëf, hoog/laag, begroeiing, dieren) en vergelijken van landschappen in Nederland (natuurlandschap en cultuurlandschap)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.091	verkennen van de infrastructuur van Nederland	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 2	OJW.2.092	verkennen van de relatie tussen transportwijze en transportdoel bij mensen, goederen, water, energie, data	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.049	bekijken en onderzoeken van de opbouw en inrichting van een dorp/stad naar bebouwing, infrastructuur en bestemming (verstedelijking)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 3	OJW.3.050	verkennen van verschillen tussen wonen in een grote stad(-swijk) of in een klein dorp en de daar beschikbare voorzieningen	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 3	OJW.3.051	onderzoeken van de relatie tussen welvaart en de gebouwen, voorzieningen en scholen op verschillende plekken in de wereld	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 3	OJW.3.054	onderzoeken van immigratie en emigratie in verschillende landen en gevolgen hiervan (<u>bevolkingsontwikkeling</u>)	Wonen, werken, recreëren	De samenleving
49	FASE 3	OJW.3.070	onderzoeken van verschillende grondsoorten	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.071	onderzoeken waar op aarde erosie/verwering of afzetting plaatsvindt	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.072	relaties leggen en verklaren tussen de opbouw van verschillende gebieden op aarde	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.073	het ontstaan van 'het gebied waar Nederland nu ligt' onderzoeken	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.074	verkennen welke processen van de aarde tot natuurrampen kunnen leiden (en wat de gevolgen zijn voor mensen)	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.075	onderzoeken en beschrijven hoe de <u>waterkringloop</u> er uitziet en wat de invloed hiervan is op de mens	Bouw en processen van de aarde	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.079	onderzoeken wat verschillen zijn in flora en fauna in verschillende klimaatzones	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.081	beschrijven van verschillende <u>klimaten</u> in Europa en koppelen van klimaten aan landschappen/landschapszones in Europa	Weer en klimaat	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.083	verband zien tussen zonnestand, schaduw lengte en daglengte in zomer en winter (en koppelen aan klimaatzone)	Heelal en hemellichamen	De ruimte om je heen

49	FASE 3	OJW.3.085	onderzoeken van elementen van natuurlandschap en cultuurlandschap en het ontstaan hiervan	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.086	beschrijven van de kenmerken (natuur, ligging en klimaat) van verschillende gebieden in de wereld zoals woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.087	verkennen van de verschillende vegetatiezones van evenaar tot polen	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.088	vergelijken van verschillende natuurlijke elementen op een bepaalde locatie (bijv. vegetatie in relatie tot neerslag en temperatuur)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.091	onderzoeken van de functie van <u>grenzen</u> (bijv. natuurlijke grenzen, staatkundige grenzen, politieke grenzen, taalgrenzen, culturele grenzen)	Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.097	verkennen van locatiefactoren bij verschillende landbouwgewassen	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.098	onderzoeken van economische vestigingsplaats van industrie (nationaal en internationaal)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.099	onderzoeken van welke grondstoffen industriële producten zijn gemaakt, waar deze vandaan komen en hoe deze verwerkt worden	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.103	de mobiliteit van mensen onderzoeken (bijv. overbruggen van afstanden, welke en hoe?)	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.104	onderzoeken van transportwijzen en transportdoelen zoals van mensen, goederen, water, energie, data	Landbouw, industrie en logistiek	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.105	aangeven op een kaart waar verschillende inrichtingselementen te vinden zijn (bijv. bouwwerken, gebieden)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
49	FASE 3	OJW.3.106	onderzoeken van interactiepatronen aan de hand van informatie op een kaart (bijv. woon-werkverkeer, koopgedrag bij levensmiddelen en meubels, recreatie)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 1	OJW.1.056	kijken naar en praten over 'markante' herkenningspunten in de eigen buurt	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 1	OJW.1.057	ontwikkelen van een eerste kaartbeeld (plattegrond)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.093	ervaring opdoen in het lezen, selecteren, analyseren, interpreteren en visualiseren van informatie op kaarten	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.094	kennis opdoen over kaartelementen zoals legenda, schaal en coördinaten	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.095	oriënteren en verplaatsen in de ruimte met behulp van kaart of navigatieapp	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.096	lokaliseren van landen, gebieden en plaatsen op verschillende kaarten van Nederland, Europa en de wereld (bijv. aan de hand van actualiteit of vakantie)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.097	maken van een eenvoudige kaart	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.098	kennismaken met verschillende atlassen en geografisch informatiesystemen (bijv. junior-Bosatlas, TomTom)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.099	ontwikkelen van een kaartbeeld ('mental map') van de eigen regio en van Nederland	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 2	OJW.2.100	verwerven van basis kaartkennis (<u>topografie</u>) als kapstok voor informatie en gebeurtenissen van allerlei aard	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.105	aangeven op een kaart waar verschillende inrichtingselementen te vinden zijn (bijv. bouwwerken, gebieden)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.106	onderzoeken van interactiepatronen aan de hand van informatie op een kaart (bijv. woon-werkverkeer, koopgedrag bij levensmiddelen en meubels, recreatie)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.107	weergeven op een kaart van routes naar (internationale) bestemmingen in een passende schaal	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.108	verwerken van ruimtelijk informatie tot een eenvoudige (digitale) kaart (met titel, schaal aanduiding, legenda, grit en noordpijl)	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.109	ontwikkelen van een kaartbeeld ('mental map') van Europa en de wereld	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.110	verwerven van kaartkennis (topografie) als kapstok voor informatie en gebeurtenissen van allerlei aard	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
50	FASE 3	OJW.3.111	gebruikmaken van verschillende atlassen, kaarten en geografisch informatiesystemen bij het beantwoorden van geografische vragen	Kaart en kaartbeeld	De ruimte om je heen
51	FASE 1	OJW.1.082	herkennen en gebruiken van eenvoudige begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling en hun onderlinge relaties	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.083	beseffen van het cyclische karakter van de dagelijkse tijd en het lineaire karakter van historische tijd	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.084	beseffen van de tijd van gebeurtenissen, het kost tijd iets te doen of te maken	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.085	werken met eenvoudige kalenders	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.086	ontwikkelen van een besef van een 'lang geleden' waarbij tijd eindeloos is met steeds nieuwe gebeurtenissen op een eideloze tijdlijn	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.087	redeneren in chronologie zoals bij je eigen levensloop en de ontwikkeling van (gebruiks-)voorwerpen en situaties	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.088	bewust worden van 'vroeger' en 'nu' door te kijken naar overeenkomsten en verschillen bij voorwerpen, gebruiken en situaties	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.089	relaties leggen tussen gebeurtenissen en personen (bijv. in een eenvoudige stamboom)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 1	OJW.1.090	bespreken van herkenbare onderwerpen uit de geschiedenis	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.133	werken met begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling en de onderlinge relaties (ook complexere begrippen zoals verleden, heden, toekomst)	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.134	omgaan met verschillende vormen van kalenders	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.135	in kaart brengen van familiegegevens en hun onderlinge relaties in de tijd zoals in een stamboom	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.136	omgaan met een tijdperk als middel om gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen in de tijd te plaatsen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd

51	FASE 2	OJW.2.137	verkennen en vertrouwd worden met verschillende indelingen van de geschiedenis zoals de tien tijdvakken en de traditionele periode-indeling	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.138	reconstrueren en bespreken van gebeurtenissen en ontwikkelingen uit eigen en andermans leven	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.140	historische vragen stellen aan experts en ooggetuigen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.141	onderzoeken van verschillende soorten historische bronnen zoals teksten, afbeeldingen, foto's, historische kaarten, voorwerpen, verhalen/liedjes, gebouwen, monumenten, kunst (schilderijen) en interpreteren van informatie hieruit	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.142	inventariseren van historische kenmerken van objecten in de eigen woonplaats zoals gebouwen, monumenten, straten (patroon/namen)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.143	onderzoeken van voorwerpen die vroeger gebruikt werden (kenmerken, eigenschappen, gebruiksdoel) en vergelijken met voorwerpen van nu (continuïteit en verandering)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2	OJW.2.145	samen bespreken van historische gebeurtenissen of ontwikkelingen en aangeven van oorzaak en gevolg hiervan	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.146	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de jagers-verzamelaars en het ontstaan van landbouw (c: Hunebedden)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.147	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de verspreiding van de Griekse en Romeinse cultuur en confrontatie met de Germaanse cultuur (c: De Romeinse Limes)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.148	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het ontstaan en de verspreiding van het Christendom in Nederland en West-Europa (c: Willibrord)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.149	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de opkomst van de standenmaatschappij met hofstelsel en horigheid (c: Karel de Grote), ridders, kastelen en kruistochten en de opkomst en verspreiding van de Islam	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.150	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de toename van handel en ambachten en het ontstaan van (nieuwe) steden in de middeleeuwen (c: Floris V, De Hanze, Hebban olla vogala)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.151	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de ontdekkingsreizen (Europese expansie)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.152	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in (het begin van) de reformatie (c: Erasmus)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.153	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Opstand (80-jarige oorlog) en de republiek der zeven verenigde Nederlanden (c: Karel V, Beeldenstorm, Willem van Oranje, De Republiek)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.154	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Gouden eeuw (c: De grachtengordel, Hugo de Groot, Rembrandt, Atlas Major Blaeu, Christiaan Huygens, Spinoza, Buitenplaatsen, De Beemster) en een tolerante republiek (c: De Statenbijbel)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.155	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de overzeese expansie en bloeiende economie (c: VOC, Michiel de Ruyter) en het slavernijverleden van Nederland (c: Slavernij, Max Havelaar)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.156	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de tijd van de verlichting (Eise Eisinga)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.157	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Franse revolutie, de Bataafse republiek en het Koninkrijk Holland (Franse overheersing) (c: Patriotten, Napoleon Bonaparte)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.158	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het Koninkrijk der Nederlanden en het ontstaan van het parlementair stelsel in Nederland (c: Koning Willem I, De Grondwet)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.159	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de industriële revolutie in Nederland en het organiseren voor betere leef- en werkomstandigheden (c: Eerste spoorlijn, Verzet tegen kinderarbeid, Aletta Jacobs)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.160	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de moderne kunst in Nederland (c: Vincent van Gogh, De Stijl)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.161	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in uitvindingen en technologische ontwikkelingen (c: De haven van Rotterdam)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.162	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Eerste wereldoorlog (c: De Eerste Wereldoorlog)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.163	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de economische wereldcrisis van 'de jaren dertig' (c: De Crisisjaren)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.164	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Tweede wereldoorlog (c: De Tweede Wereldoorlog, Anne Frank)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.165	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Koude oorlog	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.166	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Verenigde Naties (c: Srebrenica) en de Europese samenwerking (c: Europa, De Euro)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.167	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren vijftig' van de vorige eeuw (c: Willem Drees, Annie M.G. Schmidt)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.168	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Deltawerken (c: De Watersnoodramp)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd

51	FASE 2,3	OJW.2.169	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de geschiedenis van de Energievoorziening (c: De Gasbel)	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.170	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren zestig en zeventig' van de vorige eeuw (c: De televisie)	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.171	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de multiculturele samenleving (c: Indonesië, Suriname en Nederlandse Antillen, Veelkleurig Nederland)	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 2,3	OJW.2.172	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen en de relatie met historische gebeurtenissen en ontwikkelingen	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.162	gebruiken van begrippen van tijdsaanduiding en tijdsindeling bij het beschrijven van gebeurtenissen en situaties en het leggen van relaties hiertussen	Besef van tijd (cyclisch element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.163	omgaan met tijdbalken met verschillende intervallen voor het plaatsen van gebeurtenissen (begin- en eindjaartal) en historische personen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.164	gebruikmaken van de namen van de tien tijdvakken en de traditionele periode-indeling	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.165	in kaart brengen (bijv. chronologisch) van ontwikkelingen en gegevens van processen in de tijd zoals politieke partijen, instellingen, personen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.166	beantwoorden van een vraag over het verleden door het zoeken naar geschikte historische bronnen en onderzoeken van deze bronnen zoals het achterhalen van motieven van mensen voor handelingen uit het verleden	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.167	beseffen van de tijd-, plaats- en situatiegebondenheid van historische bronnen en de mogelijke tegenstrijdigheid van bronnen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.168	verkennen en bespreken van belangrijke veranderingen die zich in de samenleving hebben voorgedaan (bijv. technologische ontwikkelingen, medische zorg, verschuivingen in rolgedrag en het verdwijnen van kinderarbeid)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.169	onderzoeken van verschillen tussen onze huidige westerse cultuur en de culturen in vroegere tijden met betrekking tot inkomen, politieke constellatie, consumptiepatronen, voeding en ondervoeding, godsdienst, milieu, kunst, positie van de vrouw en het onderwijs	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.170	herkennen van veranderingen, verschillen en overeenkomsten in de samenlevingsvorm, leefomstandigheden en vrijetijdsbesteding van mensen tussen verschillende tijdvakken, binnen en een tijdvak en met het heden	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.171	onderscheiden van verschijnselen die in de geschiedenis doorlopend zijn of regelmatig terugkeren en verschijnselen die in de loop van de tijd zijn veranderd (continuïteit en verandering)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.172	zoeken naar argumenten bij beweringen over historische onderwerpen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.173	onderzoeken van een historische gebeurtenis of ontwikkeling en aangeven wat oorzaak/oorzaken en gevolg/gevolgen hiervan zijn	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.175	beseffen dat afhankelijk van situatie, moment en/of perspectief historische gebeurtenissen en ontwikkelingen door mensen verschillend kunnen worden ervaren	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.176	bewust worden van het belang van behoud van historische bronnen en bronnen van nu voor de toekomst	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
51	FASE 3	OJW.3.177	historische causale verbanden leggen tussen 'Verschijnselen, ontwikkelingen en personen uit de geschiedenis van Nederland en de wereld' (oorzaak en gevolg)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 2	OJW.2.139	verkennen van de historische ontwikkeling van enige belangrijke cultuurelementen zoals (eet)gewoonten, kleding, bouwstijlen, godsdiensten, taal tussen verschillende tijdvakken	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 2	OJW.2.141	onderzoeken van verschillende soorten historische bronnen zoals teksten, afbeeldingen, foto's, historische kaarten, voorwerpen, verhalen/liedjes, gebouwen, monumenten, kunst (schilderijen) en interpreteren van informatie hieruit	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 2	OJW.2.142	inventariseren van historische kenmerken van objecten in de eigen woonplaats zoals gebouwen, monumenten, straten (patroon/namen)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 2	OJW.2.143	onderzoeken van voorwerpen die vroeger gebruikt werden (kenmerken, eigenschappen, gebruiksdoel) en vergelijken met voorwerpen van nu (continuïteit en verandering)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 2	OJW.2.144	bekijken van samenlevings- en woonvormen in verschillende tijdvakken en culturen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 3	OJW.3.164	gebruikmaken van de namen van de tien tijdvakken en de traditionele periode-indeling	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 3	OJW.3.165	in kaart brengen (bijv. chronologisch) van ontwikkelingen en gegevens van processen in de tijd zoals politieke partijen, instellingen, personen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 3	OJW.3.166	beantwoorden van een vraag over het verleden door het zoeken naar geschikte historische bronnen en onderzoeken van deze bronnen zoals het achterhalen van motieven van mensen voor handelingen uit het verleden	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 3	OJW.3.174	beschrijven van een tijdvak via kenmerken vanuit verschillende perspectieven (sociaal, cultureel, economisch, politiek en levensbeschouwelijk)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
52	FASE 3	OJW.3.175	beseffen dat afhankelijk van situatie, moment en/of perspectief historische gebeurtenissen en ontwikkelingen door mensen verschillend kunnen worden ervaren	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 2	OJW.2.145	samen bespreken van historische gebeurtenissen of ontwikkelingen en aangeven van oorzaak en gevolg hiervan	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.146	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de jagers-verzamelaars en het ontstaan van landbouw (c: Hunebedden)	Verschijnselen, ontwikkelingen en personen	Tijd

53	FASE 2,3	OJW.2.147	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de verspreiding van de Griekse en Romeinse cultuur en confrontatie met de Germaanse cultuur (c: De Romeinse Limes)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.148	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het ontstaan en de verspreiding van het Christendom in Nederland en West-Europa (c: Willibrord)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.149	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de opkomst van de standenmaatschappij met hofstelsel en horigheid (c: Karel de Grote), ridders, kastelen en kruistochten en de opkomst en verspreiding van de Islam	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.150	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de toename van handel en ambachten en het ontstaan van (nieuwe) steden in de middeleeuwen (c: Floris V, De Hanze, Hebban olla vogala)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.151	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de ontdekkingsreizen (Europese expansie)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.152	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in (het begin van) de reformatie (c: Erasmus)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.153	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Opstand (80-jarige oorlog) en de republiek der zeven verenigde Nederlanden (c: Karel V, Beeldenstorm, Willem van Oranje, De Republiek)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.154	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Gouden eeuw (c: De grachtengordel, Hugo de Groot, Rembrandt, Atlas Major Blaeu, Christiaan Huygens, Spinoza, Buitenplaatsen, De Beemster) en een tolerante republiek (c: De Statenbijbel)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.155	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de overzeese expansie en bloeiende economie (c: VOC, Michiel de Ruyter) en het slavernijverleden van Nederland (c: Slavernij, Max Havelaar)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.156	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de tijd van de verlichting (Eise Eisinga)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.157	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Franse revolutie, de Bataafse republiek en het Koninkrijk Holland (Franse overheersing) (c: Patriotten, Napoleon Bonaparte)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.158	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in het Koninkrijk der Nederlanden en het ontstaan van het parlementair stelsel in Nederland (c: Koning Willem I, De Grondwet)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.159	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de industriële revolutie in Nederland en het organiseren voor betere leef- en werkomstandigheden (c: Eerste spoorlijn, Verzet tegen kinderarbeid, Aletta Jacobs)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.160	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de moderne kunst in Nederland (c: Vincent van Gogh, De Stijl)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.161	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in uitvindingen en technologische ontwikkelingen (c: De haven van Rotterdam)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.162	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Eerste wereldoorlog (c: De Eerste Wereldoorlog)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.163	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de economische wereldcrisis van 'de jaren dertig' (c: De Crisisjaren)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.164	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Tweede wereldoorlog (c: De Tweede Wereldoorlog, Anne Frank)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.165	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Koude oorlog	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.166	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Verenigde Naties (c: Srebrenica) en de Europese samenwerking (c: Europa, De Euro)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.167	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren vijftig' van de vorige eeuw (c: Willem Drees, Annie M.G. Schmidt)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.168	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de Deltawerken (c: De Watersnoodramp)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.169	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de geschiedenis van de Energievoorziening (c: De Gasbel)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.170	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in Nederland in de 'jaren zestig en zeventig' van de vorige eeuw (c: De televisie)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.171	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de multiculturele samenleving (c: Indonesië, Suriname en Nederlandse Antillen, Veelkleurig Nederland)	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 2,3	OJW.2.172	ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen en de relatie met historische gebeurtenissen en ontwikkelingen	Verschijselen, ontwikkelingen en personen	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.163	omgaan met tijdbalken met verschillende intervallen voor het plaatsen van gebeurtenissen (begin- en eindjaartal) en historische personen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.166	beantwoorden van een vraag over het verleden door het zoeken naar geschikte historische bronnen en onderzoeken van deze bronnen zoals het achterhalen van motieven van mensen voor handelingen uit het verleden	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd

53	FASE 3	OJW.3.168	verkennen en bespreken van belangrijke veranderingen die zich in de samenleving hebben voorgedaan (bijv. technologische ontwikkelingen, medische zorg, verschuivingen in rolgedrag en het verdwijnen van kinderarbeid)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.169	onderzoeken van verschillen tussen onze huidige westerse cultuur en de culturen in vroegere tijden met betrekking tot inkomen, politieke constellatie, consumptiepatronen, voeding en ondervoeding, godsdienst, milieu, kunst, positie van de vrouw en het onderwijs	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.170	herkennen van veranderingen, verschillen en overeenkomsten in de samenlevingsvorm, leefomstandigheden en vrijetijdsbesteding van mensen tussen verschillende tijdvakken, binnen en een tijdvak en met het heden	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.171	onderscheiden van verschijnselen die in de geschiedenis doorlopend zijn of regelmatig terugkeren en verschijnselen die in de loop van de tijd zijn veranderd (continuïteit en verandering)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.172	zoeken naar argumenten bij beweringen over historische onderwerpen	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.173	onderzoeken van een historische gebeurtenis of ontwikkeling en aangeven wat oorzaak/oorzaken en gevolg/gevolgen hiervan zijn	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.175	beseffen dat afhankelijk van situatie, moment en/of perspectief historische gebeurtenissen en ontwikkelingen door mensen verschillend kunnen worden ervaren	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
53	FASE 3	OJW.3.177	historische causale verbanden leggen tussen ' <i>Verschijnselen, ontwikkelingen en personen uit de geschiedenis van Nederland en de wereld</i> ' (oorzaak en gevolg)	Historisch tijdsbesef (lineair element)	Tijd
.	FASE 1	OJW.1.020	beseffen dat de leefomgeving wordt beïnvloed door techniek (wetenschap en technologie)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
.	FASE 1	OJW.1.021	verkennen van de invloed van digitalisering op de eigen leefwereld (impact, veiligheid, gevaren)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
.	FASE 1	OJW.1.080	kennismaken en ervaringen delen met onderdelen van de gezondheidszorg	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 1	OJW.1.100	werken met een (eenvoudige) werktekening of handleiding	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
.	FASE 2	OJW.2.032	bewust worden van de digitalisering van de samenleving en de impact die dit heeft op de eigen leefomgeving	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
.	FASE 2	OJW.2.033	bespreken van de impact, veiligheid en gevaren van techniek en hoe hiermee om te gaan (bijv. gereedschappen)	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
.	FASE 2	OJW.2.129	bespreken van ervaringen met gezondheidszorg	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 2	OJW.2.131	omgaan met eenvoudige 'gezondheidsproblemen' zoals verkoudheid, griep maar ook snijwondje, kneuzing, etc.	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 2	OJW.2.132	kennismaken met eenvoudige eerste-hulpvaardigheden	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 2	OJW.2.193	verkennen van de werking van eenvoudige (meet-)instrumenten en apparaten (bijv. huis-tuin-keukengereedschap)	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
.	FASE 2	OJW.2.196	stap voor stap uitvoeren van een werktekening of handleiding	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
.	FASE 3	OJW.3.035	bespreken van de invloed van verschillende toepassingsgebieden van techniek en technische systemen op de veiligheid van de leefomgeving	(Veilige) leefomgeving	De samenleving
.	FASE 3	OJW.3.138	beseffen dat micro-organismen betrokken zijn bij de bereiding van voedsel (bijv. gisting), bij de voedselvertering (in de darmen), bij voedselbederf en bij het vergaan van (delen van) dode organismen	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.139	onderzoeken van de basisregels van een gezond voedingspatroon en factoren die het eetgedrag en voedselkeuze beïnvloeden	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.140	onderkennen van de eigen verantwoordelijkheid voor (gezonde) voeding	Groei, ontwikkeling (bloei), gedrag en voortplanting (instandhouding)	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.156	onderzoeken hoe de gezondheidszorg functioneert	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.157	verkennen wat de samenleving biedt voor mensen met een handicap of (chronische) ziekte	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.158	bespreken wat het effect is van geneesmiddelen	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.159	oefenen van (eenvoudige) eerste-hulpvaardigheden	Gezondheid en hygiëne	Planten, dieren en de mens
.	FASE 3	OJW.3.196	verkennen van de werking van eenvoudige (meet-)instrumenten en apparaten (bijv. microscoop)	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
.	FASE 3	OJW.3.198	onderzoeken van de werking van een geautomatiseerd systeem in een apparaat	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek
.	FASE 3	OJW.3.200	aan de hand van een werktekening iets construeren dat aan vooraf geformuleerde bedoelingen beantwoordt	Technische principes en systemen	Verschijnselen uit natuurkunde en techniek